

2024-05

þÿ ÿ œ ±⁰ 1 ±² - »¹ ¿ ¿ Í Ä¹ ½⁰ ±¹ ¿ À Ì
þÿ ã ä · ½ ÿ å⁰ á ± ½⁻ ±

þÿ š ± á ± ¼ à⁻ ´ ¿ å , • å ä - á à .

þÿ œ µ ä ± à ä å ç¹ ±⁰ ì á ì³ á ± ¼ ¼ ± " 1 µ , ½ î ½ £ ç - ã µ é ½ , £ ä á ± ä ·³ 1⁰ ® â⁰ ±¹ ' ã æ ¬ » µ¹ ± /
þÿ š ¿¹ ½ é ½¹ ° î ½ • à¹ ã ä · ¼ î ½ , µ µ ç ½ î ½⁰ ±¹ ' ½ , á é à¹ ã ä¹ ° î ½ £ à ¿ å ' î ½ , ± ½ µ à¹ ã ä ®

<http://hdl.handle.net/11728/12839>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΥ

**ΣΧΟΛΗ: ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
ΤΜΗΜΑ - ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ
ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ
Ο ΜΕΚΙΑΒΕΛΛΙ Ο ΠΟΥΤΙΝ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ**

Ευτέρπη Καραμπίδου

Μάιος /2024

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΥ

**ΣΧΟΛΗ: ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
ΤΜΗΜΑ - ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ
ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ
Ο ΜΕΚΙΑΒΕΛΛΙ Ο ΠΟΥΤΙΝ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ**

Ευτέρπη Καραμπίδου

Μάιος /2024

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών Διεθνείς
Σχέσεις Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις Πάφου**

Ευτέρπη Καραμπίδου

Μάιος,2024

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Όνομα επίθετο φοιτητή, έτος κατάθεσης διατριβής

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Ευτέρπη Καραμπιδου, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Ο ΜΑΚΙΑΒΕΛΛΙ – Ο ΠΟΥΤΙΝ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή.....	9
Κεφάλαιο 2 - Θεωρητική Θεμελίωση.....	10
Ο Μακιαβέλλι.....	10
Ο Ηγεμόνας του Μακιαβέλλι.....	12
Ο αντίκτυπος του έργου του Μακιαβέλλι.....	17
Κεφάλαιο 3 - Μεθοδολογία Έρευνας.....	20
Κεφάλαιο 4 - Παρουσίαση δεδομένων /Αποτελέσματα.....	21
Εσωτερική πολιτική.....	21
Η άνοδος του Πούτιν.....	23
Κοινωνικές πολιτικές.....	26
Οικονομία και διακυβέρνηση.....	28
Ισχυρό και εξουσιαστικό προεδρικό σύστημα.....	32
Πολιτική αντιπολίτευση – δικαιώματα – ελευθερίες.....	36
Εξωτερική πολιτική.....	40
Ενεργειακή ασφάλεια.....	40
Ενίσχυση συνεργασιών και επιρροών.....	42
Η εξωτερική πολιτική του Πούτιν.....	44
Κεφάλαιο 5 - Συζήτηση ή Ερμηνεία ή Σχολιασμός Αποτελεσμάτων.....	49
Συμπεράσματα.....	49
Βιβλιογραφία.....	51

ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΙΣ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΑΟΣΕ	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
ΟΗΕ	Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
BRICS	Διεθνείς πολιτικός οργανισμός: Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα, Νότια Αφρική
CSTO	Οργανισμός της Συνθήκης Συλλογικής Ασφαλείας
G8	Ομάδα 8 βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών του κόσμου
FSB	Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ασφαλείας της Ρωσικής Ομοσπονδίας
KGB	Επιτροπή για την Κρατική Ασφάλεια
SCO	Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή/Φοιτήτριας:

Ευτέρπη Καραμπίδου

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής:

Ο ΜΑΚΙΑΒΕΛΙ Ο ΠΟΥΤΙΝ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Αφιέρωση

Στους Δασκάλους που με τη γνώση τους φωτίζουν τα μονοπάτια της σκέψης μας.

Περίληψη στα Ελληνικά (έκτασης 250-400 λέξεις)

Ο Βλαντίμιρ Πούτιν αποτελεί έναν ηγέτη που ενσαρκώνει πολλά από τα χαρακτηριστικά που περιγράφονται στον Ηγεμόνα του Μακιαβέλλι. Ξεκινώντας ως κατάσκοπος της KGB, κατάφερε να ανέβει στην κορυφή της εξουσίας στη Ρωσία, σε μια κομβική για τη χώρα χρονική στιγμή. Η στήριξη που έλαβε από τον λαό του, βασίστηκε στην ανάγκη του για τάξη και ασφάλεια. Η στρατηγική του Πούτιν για την οικοδόμηση του κράτους στηρίχθηκε σε τρεις βασικούς πυλώνες: τη μείωση των εξουσιών των ολιγαρχών, τη διεξαγωγή διοικητικών μεταρρυθμίσεων και την ενίσχυση της οικονομίας. Η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής του επικεντρώθηκε στην αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων της χώρας για την επίτευξη γεωπολιτικών στόχων. Ο Πούτιν ακολούθησε μια σκληρή και αποφασιστική γραμμή, ακόμα και με επιθετικές ενέργειες, όπως αυτή της «ειδικής επιχείρησης», προκειμένου να διασφαλίσει την επιβίωση και την ενίσχυση του κράτους του.

Λέξεις κλειδιά: Μακιαβέλι, Ηγεμόνας, Πούτιν, Ρωσία

Περίληψη στην Αγγλική Γλώσσα (έκτασης 250-400 λέξεις)

Vladimir Putin embodies many of the characteristics described in Machiavelli's "The Prince." Starting as a KGB spy, he rose to the pinnacle of power in Russia at a crucial time for the country. The support he received from his people was based on their need for order and security. Putin's strategy for state-building rested on three main pillars: reducing the power of the oligarchs, implementing administrative reforms, and strengthening the economy. His foreign policy focused on leveraging the country's energy resources to achieve geopolitical goals. Putin pursued a tough and decisive line, even resorting to aggressive actions such as the "special operation," to ensure the survival and strengthening of his state.

Keywords : Machiavelli, Prince, Putin, Russia

Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή

«Να ξέρεις πώς για να αποκτήσεις την εξουσία, δύο τρόποι ανέκαθεν υπάρχουν: να την κληρονομήσεις ή να την κατακτήσεις. Δύο μέσα ανέκαθεν υπάρχουν: τα όπλα τα δικά σου ή τα όπλα των άλλων. Δύο προϋποθέσεις ανέκαθεν υπάρχουν: η τύχη ή η ικανότητα».

Με το χωρίο αυτό ξεκινά ο Φλωρεντίνος πολιτικός φιλόσοφος, Νικολό Μακιαβέλλι, το βιβλίο του ο *Ηγεμόνας*. Μία πραγματεία – ένα εγχειρίδιο για τους ηγεμόνες, της εποχής του. Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν να διαμορφώσει μία μορφή, έναν ηγεμόνα, με τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα τον καθιστούν απόλυτο εξουσιαστή. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, που η ανηθικότητα, η διαφθορά στην πολιτική και στους πολιτικούς, τα προσωπικά συμφέροντα, έχουν διχάσει τους πολίτες σε πολλές χώρες παγκοσμίως, ο *Ηγεμόνας* του Μακιαβέλλι εξακολουθεί να είναι διαχρονικός και αντικείμενο μελέτης και ερμηνείας συμπεριφοράς. Η παρούσα εργασία, στοχεύει, διερευνά εάν ο Βλαντίμιρ Πούτιν, ενσαρκώνει τον ηγεμόνα του Μακιαβέλλι, όπως αυτός τον αποτύπωσε στο βιβλίο του. Τούτων λεχθέντων εγείρονται ερωτήματα: Ποιος είναι ο Πούτιν ως άνθρωπος, ως προσωπικότητα, ως πολιτικός ηγεμόνας; Συνδέεται η εκπαίδευση του με την τακτική που ακολουθεί; Λειτουργεί ως ηγεμόνας με σκοπό τα προσωπικά του συμφέροντα ή της χώρας του; Ποιοι παράγοντες επηρέασαν την συμπεριφορά του, τόσο στο εσωτερικό της χώρας του όσο και εκτός αυτής;

Για να απαντηθούν τα παραπάνω, αρχικώς παρουσιάζεται το υφιστάμενο καθεστώς της Ιταλίας του Μακιαβέλλι και ακολούθως αναλύονται, ακροθιγώς, τα χαρακτηριστικά του ηγεμόνα του, με απώτερο σκοπό να συγκριθούν με τον ηγεμόνα Πούτιν.

Κεφάλαιο 2 - Θεωρητική Θεμελίωση

Ο Μακιαβέλλι

Ο Νικολό Μακιαβέλλι κατατάσσεται ανάμεσα στους μεγάλους ιστορικούς πολιτικούς στοχαστές και φιλοσόφους της ιστορίας. (Lucchese, 2017) Ουμανιστής, πολιτικός, διπλωμάτης και συγγραφέας (Stanford, 2005) αποτέλεσε, ανά τους αιώνες, αφορμή ποικίλων αντιδράσεων. Η ζωή και το έργο του προσέελκυσε το έντονο ενδιαφέρον κριτικών και σχολιαστών, αποδίδοντας, ο καθένας μια νέα ερμηνεία, (Σέλλα, 2014) αποκαλύπτοντας τον δικό τους Μακιαβέλλι (Βέλιου, 2011) αυτόν του «αληθινού Μακιαβέλλι». (Σέλλα, 2014)

Τεσσερισήμισι αιώνες μετά το θάνατο του προκαλεί, σοκάρει και εξακολουθεί να ενοχλεί. Θεωρήθηκε ως επίγονος του Αριστοτέλη των «Πολιτικών» και πρόδρομος του Άνταμ Σμίθ (Βέλιου, 2011), ρεπουμπλικανός, αθεϊστής, ρεαλιστής, δάσκαλος των ηγεμόνων, νεοπαγανιστής, στρατιωτική ιδιοφυΐα, πρωτο-φιλελεύθερος. (Σέλλα, 2014)

Για τον Φίχτε και τον Χέγκελ ήταν αδιαπραγμάτευτος εθνικιστής. Για τον Κάρλο Σμιτ ο προπάτορας της επιστημονικής μεθόδου του Γαλιλαίου και για τον Γκράμσι κάτι σαν προηγούμενη ενσάρκωση του Λένιν. (Βέλιου, 2011)

Υπήρξε φίλος απατεώνων και τζογαδόρων, γνώστης της ανηθικότητας, άθεος (Μητσός, 2020) το όνομα του συνδέθηκε με το κακό και το σατανικό, σε τέτοιο σημείο ώστε ο μακιαβελισμός, σε όλον τον κόσμο, να συνδέεται με την ανήθικη πολιτική και τον αμείλικτο κυνισμό. (Higgs, 2005) Ο Νικολό Μακιαβέλλι αντιμετώπισε ευρεία αποκήρυξη σε όλη την Ευρώπη κατά τον 16ο αιώνα και τους δύο αμέσως επόμενους αιώνες. Το όνομα του συνδέθηκε με το κακό και χαρακτηρίστηκε ως ένας σκοτεινός διαβολικός σύμβουλος, που επηρέασε αρνητικά τη σφαίρα της πολιτικής με την παρουσία του. Οι Άγγλοι αξιοποίησαν το όνομά του ως αντιστοίχισμο του Διαβόλου, χρησιμοποιώντας το «Old Nick». Όπως σημείωσε ο Μακόλεϊ, «Από το επώνυμό του προέκυψε μια επικρατούσα επίθεση για προδοσία, ενώ από το χριστιανικό του όνομα προήλθε ένας χαρακτηρισμός για τον Διάβολο». (Rothbard, 2010)

Εντούτοις, ο Μακιαβέλλι σήμερα θεωρείται ως πρωτοπόρος της σύγχρονης πολιτικής επιστήμης, καθώς διαχώρισε την πολιτική από την ηθική. (Βασιλείου, 2020) αλλά επίσης και πολιτικός επιστήμονας της ιστορικής σχολής, ο πρώτος που εξέτασε την πολιτική όχι με έμφαση στην εφαρμογή ιδανικών κανόνων, αλλά με έμφαση στην πραγματική πολιτική συμπεριφορά. Ο Φράνσις Μπέικον έγραψε το 1623, «Είμαστε υπόχρεοι στον

Μακιαβέλλι και άλλους συγγραφείς αυτής της τάξης που δηλώνουν ή περιγράφουν ανοιχτά και χωρίς προσποίηση τι κάνουν οι άνθρωποι και όχι τι πρέπει να κάνουν». (Higgs, 2005)

Ο Νικολό Μακιαβέλλι γεννήθηκε τον Μάιο του 1469 στη Φλωρεντία, προερχόμενος από εύπορη οικογένεια. Ο πατέρας του ήταν νομικός, ωστόσο διέθετε μικρή κτηματική περιουσία, ενώ η μητέρα του ήταν μία καλλιεργημένη γυναίκα με λογοτεχνικές αναζητήσεις. Η εκπαίδευσή του χαρακτηρίζεται από τη φιλελεύθερη τάση της εποχής του, συνεπώς είναι εμβριθώς επηρεασμένη από τον ουμανισμό. Από πολύ μικρή ηλικία, αφοσιώθηκε στην μελέτη της λατινικής γλώσσας και είχε την ευκαιρία να εξοικειωθεί με μεταφρασμένα έργα του Θουκυδίδη, του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη και άλλων Ελλήνων φιλοσόφων. (Βασιλείου, 2020)

Το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό και γεωγραφικό πλαίσιο κατά το οποίο ο Μακιαβέλλι έζησε, είχε κρίσιμη επίδραση στη ζωή και το έργο του, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπιζε τις πολιτικές και κοινωνικές πραγματικότητες της εποχής του. Οι συνθήκες που επικρατούσαν στην Ιταλία δεν ήταν ευνοϊκές και παρέμεναν τέτοιες κατά τη διάρκεια της ζωής του Μακιαβέλλι και μετέπειτα. Κατά την περίοδο μελέτης, από το 1469 έως το 1530, οι πόλεις-κράτη της Ιταλίας δεν είχαν επιτύχει εθνική ενοποίηση και δεν είχαν αναπτύξει εθνική ταυτότητα, παραμένοντας διασκορπισμένες. Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου από το Μεσαίωνα στη Νεότερη Εποχή, η σημαντικότερη ιστορική, κοινωνική και οικονομική μετατροπή ήταν η μετάβαση από τη φεουδαρχία στον πρώιμο καπιταλισμό, που επηρέασε τη νοοτροπία και τις σχέσεις των ανθρώπων. Η πολιτική ζωή στην Ιταλία έγινε ο τρόπος ζωής, μέσω του οποίου άνδρες με παιδεία και οργανωτικές ικανότητες ανέβαιναν στην εξουσία. Μετά το 1494, οι πόλεις-κράτη της Ιταλίας υπέφεραν από τις εισβολές των δεσποτικών μορφών εξουσίας της Γαλλίας και της Ισπανίας, με σκοπό την υποταγή και την εκμετάλλευσή τους. Η κατάσταση αυτή είχε σημαντικές συνέπειες στη Φλωρεντία κατά τα χρόνια της νεότητας και της δραστηριότητάς του Μακιαβέλλι. Το πολιτικό κλίμα επηρέασε τις προσωπικές και επαγγελματικές επιλογές του και τον τρόπο που αντιλαμβανόταν το ρόλο του στην κοινωνία. Κατά τη διάρκεια των νεανικών του χρόνων και της ενεργού δραστηριότητάς του ως συγγραφέας και πολιτικός (1492-1525), η Φλωρεντία βρισκόταν σε μια κατάσταση χαρακτηρισμένη από συνεχείς πολέμους, τόσο εσωτερικούς όσο και εξωτερικούς. Αυτά τα ιστορικά γεγονότα, κάθε φορά, επηρέαζαν το πορεία της ζωής του Μακιαβέλλι, προσδιδόμενα έναν προσαρμοστικό χαρακτήρα στην «Τύχη» τόσο του ίδιου όσο και της πατρίδας του, της Φλωρεντίας. Ο Μακιαβέλλι έζησε σε μια περίοδο κατά την οποία ο ηγέτης της Φλωρεντίας ήταν ο Λαυρέντιος των Μεδίκων και ο πάπας ήταν ο Αλέξανδρος ΣΤ΄ Βοργίας. (Κωνσταντίου, 2018)

Ο Ηγεμόνας του Μακιαβέλλι

Το 1492, σε ηλικία 23 ετών, ξεκίνησε την επαγγελματική του σταδιοδρομία στη δημόσια υπηρεσία της Φλωρεντίας, ενώ το 1498, μετά από διαγωνισμό, αναλαμβάνει τη θέση του γραμματέα στη δεύτερη καγκελαρία και το Συμβούλιο των Δέκα της Ελευθερίας και της Ειρήνης. (Βασιλείου, 2020) Οι διπλωματικές αποστολές του Μακιαβέλλι σε ξένες αυλές και ανακτοβούλια αποτέλεσαν πηγή πλούσιου υλικού για τις μελλοντικές του εργασίες στον τομέα της πολιτικής θεωρίας. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Ρώμη, είχε την ευκαιρία να γνωρίσει τον Καίσαρα Βοργία, τον παράνομο γιο του διαβόητου πάπα Αλέξανδρου ΣΤ'. Παρά την επίγνωση του πλήρους ιστορικού των εγκλημάτων του Βοργία, συμπεριλαμβανομένων των αδικημάτων κατά συγγενών του Μακιαβέλλι, όπως ο μεγαλύτερος αδελφός και ο γαμπρός του, ο Μακιαβέλλι τον θεωρούσε ένα από τα πρότυπα που απεικονίζουν τον ιδανικό ηγεμόνα. Τον κατακρίνει μόνο για το γεγονός ότι, μετά τον θάνατο του πατέρα του, επέτρεψε την άνοδο του Ιούλιου Β΄ στον παπικό θρόνο, παρόλο που ο Ιούλιος Β΄ είχε αντιπαλότητα με την οικογένεια των Βοργία. (Βερεμής, 2011)

Προς το τέλος του 1510, εξελίχθηκε σε αναπόσπαστο προσωπικό σύμβουλο του gonfaloniere Πιέρο Σοντερίνι, στη θέση που αντιστοιχούσε σε υπουργό Εξωτερικών. Η αξίωσή του ήταν τέτοια που επικρατούσε η φήμη πως ο Μακιαβέλλι έγραφε τις περισσότερες πολιτικές αποφάσεις και ο Σοντερίνι απλά τις επικυρώνει με την υπογραφή του. (Βασιλείου, 2020)

Ένα από τα καθήκοντά του Μακιαβέλλι ήταν η παρακολούθηση των δραστηριοτήτων άλλων κρατών και η ενημέρωση του Σοντερίνι για αυτές. Αυτό περιλάμβανε τη σύνταξη λεπτομερών αναφορών σχετικά με τις στρατιωτικές διατάξεις γειτονικών πόλεων, καθώς και τη συμμετοχή σε σημαντικές διπλωματικές αποστολές. Κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών, ο Μακιαβέλλι συμμετείχε σε πολλές διαπραγματεύσεις και γνώρισε πολλούς από τους κορυφαίους πολιτικούς της εποχής. Το 1506 συνέβαλε σε μια έκθεση που αξιολόγησε την ασφάλεια της Φλωρεντίας, δεδομένου ότι η πόλη βρισκόταν ανάμεσα σε δύο ισχυρές δυνάμεις, την Ισπανία και τη Γαλλία. Σε αυτό το πλαίσιο, πρότεινε τη δημιουργία μιας πολιτοφυλακής για την προστασία της Φλωρεντίας και συνεργάστηκε με τον Λεονάρντο ντα Βίντσι για τον σχεδιασμό τμημάτων των οχυρών της πόλης. Το 1508, η κυβέρνηση του Σοντερίνι αποφάσισε να κατακτήσει την Πίζα, στην οποία μετείχε η πολιτοφυλακή του Μακιαβέλλι. Το αποτέλεσμα αυτής αποτέλεσε σημαντική εμπειρία τόσο που επηρέασε τη σκέψη και τη γραφή του. (Knutsen, 2013) Παρ' όλα αυτά, η ήττα της φλωρεντινής πολιτοφυλακής, από τους Μεδίκους, (Stanford, 2005) στη μάχη του Πράτο το 1512 από έναν συνασπισμό εχθρών (Βερεμής, 2011) -ισπανικών και παπικών στρατευμάτων- (Stanford, 2005) οδήγησε στην πτώση της Φλωρεντινής Δημοκρατίας και

της κυβέρνησης του Σοντερίνι, με αποτέλεσμα την επιστροφή των Μεδίκων στην εξουσία. Η φυλάκιση και ο εκτοπισμός του Μακιαβέλλι σηματοδότησαν το τέλος της πολιτικής του καριέρας και την έναρξη της συγγραφικής του δραστηριότητας. (Βερεμής, 2011)

Το 1513, στην έπαυλη (γνωστή ως «L'Albergaccio») του S. Andrea στην Percusina, κοντά στο San Casciano (Luigi, 2013) ο Μακιαβέλλι, απόμακρος από την πολιτική, ασχολήθηκε με λογοτεχνικές δραστηριότητες, συγγράφοντας θεατρικά έργα και πεζογραφία. Επίσης συγγράφει μια μελέτη για την Τέχνη του Πολέμου και το *Discourses on the Ten Books of Titus Livy*, το οποίο αναλύει τις αρχές του δημοκρατικού κανόνα, μέσα από τον σχολιασμό των έργων του διάσημου ιστορικού της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας, Τίτου Λίβιου. (Stanford, 2005). Μεταξύ Ιουλίου και Δεκεμβρίου, του 1513, συγγράφει τον *Ηγεμόνα*. (Luigi, 2013) Αφορμή στάθηκε όταν ο Giovanni de Medici διορίστηκε πάπας και νέος ηγεμόνας ανέλαβε ο ξάδερφος του Τζουλιάνο. Για τον Μακιαβέλλι ο σύμπραξη των δύο θα συντελούσε ώστε η Ιταλία να απαλλαγεί από την ξένη κυριαρχία. Επιπλέον, αντιλαμβανόταν αυτήν τη συνεργασία ως μια επιδέξια κίνηση, ένα είδος «αίτησης εργασίας», που θα του άνοιγε τη δυνατότητα να επιστρέψει στην πολιτική ζωή της Φλωρεντίας. (Knutsen, 2013) Η πραγματεία του αυτή με αρχικό τίτλο *De principatibus – για τα πριγκιπάτα-* (γνωστό πλέον ως *The Prince*) (Luigi, 2013) ήταν αφιερωμένη στον Τζουλιάνο, ο αιφνίδιος θάνατος του όμως κάνει τον Μακιαβέλλι να αλλάξει αποδέκτη, καθώς νέος πλέον ηγεμόνας ήταν ο Λορέντζο. (Knutsen, 2013). Γράφει τα κείμενα του στην «καθαρεύουσα», τосκανική (αυτή θα γίνει και αργότερα εθνική γλώσσα της Ιταλίας), (Κασωτάκη, 2019) κάνει χρήση της αρχαίας πρακτικής και της σύγχρονης εμπειρίας σε ένα βιώσιμο μοντέλο για την αντιμετώπιση πραγματικών πολιτικών προβλημάτων. (Atkinson, 2008). Ο Μακιαβέλλι, στην πραγματεία του αναλύει τη φύση της εξουσίας και του πολιτικού ηγεμονικού συστήματος (Barthas, 2010) χρησιμοποιώντας την διπλωματική του εμπειρία, την εκτεταμένη γνώση της πολιτικής και της ιστορίας της Φλωρεντίας. (Knutsen, 2013). Ο κύριος στόχος του Μακιαβέλλι ήταν να διασφαλίσει στους Medici ότι ήταν ένας άνθρωπος που αξίζει να απασχοληθεί, ένας ειδικός τον οποίο δεν θα έπρεπε να παραβλέψουν. Επιμένει στην αφιέρωσή του ότι για την κατανόηση του χαρακτήρα των ηγεμόνων είναι απαραίτητη προϋπόθεση είναι να είσαι «άνδρας του λαού».

«Γιατί όπως εκείνοι που φτιάχνουν τους χάρτες κατεβαίνουν στις πεδιάδες για να εξετάσουν τη φύση των βουνών και των υψωμάτων και, για να εξετάσουν τα πεδινά, ανεβαίνουν στα βουνά, κατά τον ίδιο τρόπο, για να γνωρίσει κανείς καλά τη φύση των λαών, χρειάζεται να είναι ηγεμόνας και, για να γνωρίσει καλά τη φύση των ηγεμόνων, χρειάζεται να είναι πολίτης» (Κασωτάκη, 2019)

Με την αυτοπεποίθησή του, επισημαίνει ότι οι προσωπικές του εμπειρίες είναι πιθανό να έχουν σημαντική αξία για δύο λόγους. (Skinner Q. , 2000) Αναφέρει την «μακρόχρονη εμπειρία στις σύγχρονες υποθέσεις» που έχει αποκτήσει εδώ και πολλά χρόνια με πολλές δυσκολίες και κινδύνους. (Κασωτάκη, 2019) Επιπλέον, υπερηφανεύεται για τη θεωρητική κυριαρχία της κρατικής τέχνης που έχει αποκτήσει μέσα από τη συνεχή μελέτη της αρχαίας ιστορίας, αναγνωρίζοντας αυτήν την πρακτική ως μία απαραίτητη πηγή σοφίας (Skinner Q. , 2000)

Στα εναρκτήρια κεφάλαια απομονώνει την ιδέα της «κυριαρχίας» (Skinner Q. , 2000) και ξεκινά το έργο του κάνοντας διάκριση μεταξύ δημοκρατιών και πριγκιπάτων, καθιστώντας σαφές ότι το βιβλίο του θα επικεντρωθεί στα πριγκιπάτα. Στη συνέχεια, διακρίνει μεταξύ παλαιών και νέων πριγκιπάτων και ανακοινώνει ότι θα εστιάσει στα νέα. Υποστηρίζει ότι οι νέοι πρίγκιπες μπορούν εύκολα να διατηρήσουν την τάξη στα παλιά και ήδη εδραιωμένα πριγκιπάτα, αρκεί να αποφύγουν να αυταπατώνται. Ωστόσο, η ίδρυση νέων πριγκιπάτων αντιμετωπίζει μια πολύ πιο δύσκολη πρόκληση, καθώς αυτοί που επιθυμούν να διαχειριστούν ένα νέο πριγκιπάτο πρέπει πρώτα να εδραιώσουν μια πολιτική τάξη. (Knutsen, 2013)

Ο Μακιαβέλλι, με τον όρο «πολιτική τάξη», αναφέρεται στην οργανωμένη και σταθερή κατάσταση που επικρατεί σε ένα κράτος ή ένα πριγκιπάτο. Πρόκειται για ένα σύστημα κυβέρνησης και διακυβέρνησης που διασφαλίζει την τάξη, την ασφάλεια και την ευημερία του κράτους ή του πριγκιπάτου. Η πολιτική τάξη περιλαμβάνει τις δομές, τους νόμους, τις πολιτικές διαδικασίες και τις θεσμικές διατάξεις που επιτρέπουν την εξουσία και την διαχείριση των υποθέσεων του κράτους ή του πριγκιπάτου. Συνεπώς, η δημιουργία μιας σταθερής και λειτουργικής πολιτικής τάξης είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της εξουσίας και την αποφυγή της αναταραχής και του χάους σε μια κοινωνία. (Knutsen, 2013)

«Μόλις ο λαός αρχίζει να χάνει την πίστη του σε σένα, να του τη διατηρήσεις με τη Βία. Αλλιώς όταν ο λαός αρχίσει να μη σε πιστεύει πια, κινδυνεύεις να πέσεις και να τσακιστείς στους ίδιους τους θεσμούς που ο ίδιος θεσμοθέτησες». (Βίτσος, 2003)

Ο Μακιαβέλλι υποστηρίζει ότι η δύναμη του ηγεμόνα εξαρτάται ουσιαστικά από τη στήριξη μιας υπάρχουσας κοινωνικής δύναμης, είτε αυτή εκφράζεται μέσω των πολλών είτε μέσω των λίγων. Ανεξαρτήτως της προσωπικής αρετής του ηγεμόνα, η δύναμή του είναι ανυπόστατη χωρίς την υποστήριξη της κοινωνίας. Η επιλογή ανάμεσα στην αρετή και την τύχη καθορίζεται από την ικανότητα του ηγεμόνα να αναγνωρίσει και να κατευθύνει τη συλλογική δύναμη προς το συμφέρον του. Το πιο σημαντικό στοιχείο είναι η κατανόηση ότι η εξουσία του ηγεμόνα πηγάζει από τον λαό, και χωρίς αυτόν, ο ηγεμόνας δεν έχει τίποτα. Συνεπώς, η ισχύς του ηγεμόνα εξαρτάται από τη στήριξη του λαού και την ικανότητά του

να κατευθύνει αυτήν την εξουσία προς την επιθυμητή πορεία. Ωστόσο, αυτή η δύναμη δεν μπορεί να δημιουργηθεί από το τίποτα ή να εξαφανιστεί. Ο ηγεμόνας αποτελεί μια ιδέα, ένα σύμβολο, που μπορεί να ενισχυθεί και να γίνει ισχυρή εάν λάβει τη σωστή υποστήριξη από την κοινωνία. (Lucchese, 2017)

Για τον Μακιαβέλλι η επιτυχία του ηγεμόνα στην καθιέρωση της τάξης εξαρτάται από τον συστηματικό σεβασμό και την προσοχή προς τα συμφέροντα των διαφόρων πολιτικών φορέων. Αν και δεν ορίζει το νόημα η αναφορά γίνεται για τους στρατιώτες. «Το αξίωμα του στρατηγού θα πρέπει να το αναλαμβάνει ο ίδιος ο Ηγέτης. Αν όμως επιμένει να έχει μισθοφόρο στρατηγό, αν μεν βγει ανίκανος, πρέπει να τον αλλάξει αμέσως, αν δεν βγει ικανός, πρέπει να τον δεσμεύσει με νόμους ώστε η εξουσία του να μην ξεπεράσει τα όρια». (Βίτσος, 2003)

Οι ηγεμόνες, σε αντίθεση με τους στρατιώτες, δεν εκφράζουν μόνο τον εαυτό τους, αλλά εκπροσωπούν επίσης το κράτος στο οποίο ανήκουν. Είναι αναγκαίο να προστατεύουν τα συμφέροντα του κράτους, τα οποία είναι πιο βαθιά και πιο σημαντικά από τα ατομικά συμφέροντα. Η πολιτική σταθερότητα και η κοινωνική ευημερία εξαρτώνται από αυτά τα συμφέροντα και είναι ζωτικής σημασίας για ολόκληρους τους πληθυσμούς. Όταν οι ηγεμόνες εξετάζουν τα συμφέροντα του κράτους, δεν μπορούν να ακολουθήσουν αποκλειστικά τις αρχές της ατομικής λογικής και της ατομικής ηθικής. Πρέπει να προσαρμοστούν στη λογική του κράτους, γνωστή ως «ragione di stato». Επιπλέον, πρέπει να ακολουθούν αρχές που προέρχονται από διαφορετικό ηθικό πλαίσιο. (Knutsen, 2013)

«Για να γίνεις καλός Ηγέτης, να αποβάλεις την εικόνα που δίνουν για τον καλό Ηγέτη τα παραμύθια, και να βάλεις στο νου σου ό,τι αποτελεί αλήθεια και πραγματικότητα» (Βίτσος, 2003)

Ο Μακιαβέλλι, υποστηρίζει ότι συχνά υπήρχαν περιστάσεις κατά τις οποίες η κατάκτηση και η διατήρηση της πολιτικής εξουσίας ήταν δυνατή μόνο εάν ο ηγέτης ήταν έτοιμος να πράξει εκτός των ηθικών κανόνων που ισχύουν για τους κοινούς ανθρώπους και θεωρεί δεδομένο ότι η ζωή, ιδιαίτερα η πολιτική ζωή, συχνά είναι σκληρή και, μερικές φορές, απερίγραπτα σκληρή, και για να καθιερωθεί κάποιος σε θέση εξουσίας μπορεί να μην έχει άλλη επιλογή από το να σκοτώσει ή να σκοτωθεί. (Parks, 2009)

Ο ηγεμόνας του Μακιαβέλλι πρέπει, με άλλα λόγια, να θεωρείται ως ένας αξιόπιστος, ειλικρινής, ευσεβής και καλός ηγέτης. Ωστόσο, δεν μπορεί να επιτρέψει σε αυτές τις αρχές της ατομικής ηθικής να εμποδίσουν τις προσπάθειές του να προστατεύσει τα συμφέροντα του κράτους. Είναι προς το δικό του συμφέρον αν γενικά θεωρείται πιστός και ειλικρινής, αλλά αν η πίστη και η ειλικρίνεια δεν εξυπηρετούν τα συμφέροντα του κράτους, πρέπει επίσης να γνωρίζει πώς να είναι πονηρός και δόλιος. Πρέπει να τηρεί το

καλό, εφόσον είναι δυνατόν, αλλά πρέπει επίσης να είναι ικανός να κάνει το κακό, εάν αυτό είναι απαραίτητο για την επίτευξη των στόχων του. (Knutsen, 2013)

«Ο Ηγεμόνας αν δεν μπορεί να κερδίσει την αγάπη των εξουσιαζόμενων, πρέπει να προκαλέσει το φόβο, αλλά με τρόπο που να αποφεύγει το μίσος ...αν υπάρχει πάντα κατάλληλη δικαιολογία και φανερή αφορμή για να πάρει ένα κεφάλι». (Βίτσος, 2003)

Οι προσεγγίσεις για την επίτευξη της υπακοής ποικίλλουν και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την προνοητικότητα που επιδεικνύει ο ηγέτης. Έτσι, ο επιτυχημένος κυβερνήτης απαιτεί ειδική εκπαίδευση. Ο όρος που αντιπροσωπεύει καλύτερα την ιδέα του Μακιαβέλλι για τις δεξιότητες που απαιτούνται για την επιτυχή άσκηση της πολιτικής εξουσίας είναι η «virtù». Ενώ η λέξη αυτή θα μπορούσε να μεταφραστεί ως «αρετή» στα αγγλικά και συνήθως να συνδέεται με ηθικές αξίες, ο Μακιαβέλλι εννοεί κάτι εντελώς διαφορετικό με αυτόν τον όρο όταν αναφέρεται στην αρετή του πρίγκιπα. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιεί την έννοια της αρετής για να αναφερθεί στο φάσμα των προσωπικών ιδιοτήτων που ο ηγεμόνας θα πρέπει να αναπτύξει προκειμένου να διατηρήσει την εξουσία του και να επιτύχει σημαντικά εγχειρήματα, οι οποίοι αποτελούν τους κύριους δείκτες ισχύος γι' αυτόν. Αυτό καταδεικνύει σαφώς ότι δεν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ των συμβατικών αρετών και της μακιαβελικής αρετής. Η αντίληψη του Μακιαβέλλι για το τι σημαίνει να είσαι άνθρωπος της αρετής επομένως μπορεί να περιγραφεί καταλυτικά από τη σύστασή του ότι ο ηγεμόνας πρέπει πάνω απ' όλα να έχει μια «ευέλικτη διάθεση» Αυτός ο ηγέτης είναι ο καταλληλότερος για το αξίωμα, κατά τον Μακιαβέλλι, ο οποίος μπορεί να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του από καλή σε κακή και πάλι «σύμφωνα με τις απαιτήσεις της τύχης και των συνθηκών» (Stanford, 2005)

Η κατοχή της virtù σημαίνει πραγματικά ότι έχεις αποκτήσει όλες τις δεξιότητες που σχετίζονται με την αποτελεσματική άσκηση της εξουσίας. Το Virtù είναι το ίδιο για την πολιτική ό,τι η συμβατική αρετή για εκείνους που πιστεύουν ότι η ηθική καλοσύνη αρκεί για να είναι κάποιος νόμιμος κυρίαρχος: είναι το βασικό στοιχείο της πολιτικής αποτελεσματικότητας. (Stanford, 2005)

Αυτή η πολιτική αποτελεσματικότητα εδράζει σε μία άλλη μακιαβελική έννοια την *Fortuna*. Ο Μακιαβέλλι φαίνεται να χρησιμοποιεί την έννοια της τύχης με τέσσερις διαφορετικούς τρόπους: ως πόρο, μοίρα ή πεπρωμένο, ευκαιρία και αβεβαιότητα. Αλλιώς, αναπαριστά μια μεγάλη πολιτική θεωρία που ξεπερνά τα πλαίσια της στενής αναλυτικής κατανόησης και φτάνει στον κόσμο της υψηλής μεταφυσικής της αποτελεσματικής δράσης, της πολιτικής και κοινωνικής εξουσίας. Ο άνθρωπος δεν είναι μόνο για το κράτος, αλλά είναι το κράτος. Ο ηγεμόνας δεν υπάρχει χωρίς το κράτος και το κράτος πρέπει να αφανιστεί χωρίς αυτόν. Οι ηγεμόνες του πολέμου ατελείωτα και δοκιμάζουν την προσωπική τους

τύχη απέναντι σε ξένους βαρβάρους και ντόπιους ανταγωνιστές, ανίκανοι να περιμένουν πολλές επιτυχίες. Πρέπει να είναι γρήγοροι, αδίστακτοι, βίαιοι και έξυπνοι. Διότι αυτοί δεν έχουν δύναμη, πρέπει να δράσουν. Ο ηγεμόνας του Μακιαβέλλι δεν μπορεί ποτέ να χαλαρώσει. Αυτός κινείται, σχεδιάζει και δρα συνεχώς. Είναι πλάσμα στρατηγικής και πονηριάς που το μόνο ενδιαφέρον τους είναι η επιβίωση. Ένας τόσο πενιχρός στόχος είναι το στόχος που καθορίζει την πολιτική ζωή και ταυτόχρονα την αιτία, ίσως, για την οποία η πολιτική πάντα περιφρονείται από αυτούς που έχουν πραγματική δύναμη, θρησκευτική, πνευματική ή ακόμα και παραδοσιακή πολιτική εξουσία. Η επιβίωση δεν φαίνεται να είναι πολλά, αλλά όταν διαβάζουμε τον Μακιαβέλλι, το μάθημα που πρέπει να μάθουμε είναι ότι πρέπει να το εκτιμούμε πάνω από οποιονδήποτε άλλο στόχο. Η επιβίωση είναι φυσικά απαραίτητη προϋπόθεση όλων των άλλων αγαθών, όπως η καλή ζωή και η ευτυχία, αλλά είναι περισσότερο από αυτό. Όλα τα ζώα αναζητούν την επιβίωση. Φυσικά, ο Μακιαβέλλι συγκρίνει τον δικό του ηγεμόνα με διαφορετικούς τύπους ζώων, ως ζώα με τη λιγότερη αδυσώπητη προσπάθειά τους να επιβιώσουν σε αντίξοες συνθήκες, μέσα στα άλλα ζώα. Η σοφία τους είναι ζωικού είδους που είναι δύσκολο να κατανοηθεί. Και αυτό πρέπει να συγκριθεί με την περιγραφή ενός Ρωμαίου αυτοκράτορα, που πολεμούσε και συγκρινόταν με λιοντάρι και αλεπού. Έτσι, όποιος μελετήσει προσεκτικά τι έκανε αυτός ο άνθρωπος θα διαπιστώσει ότι είχε τις ιδιότητες του άγριου λιονταριού και μιας πολύ πονηρής αλεπούς, και ότι τον φοβόντουσαν και σεβόταν όλοι. (Airaksinen, 2009)

«Όταν η τύχη δεν σου στέλνει εχθρούς, τότε θα πρέπει να τους επινοήσεις ώστε, νικώντας τους, να αυξήσεις το μεγαλείο σου». (Βίτσος, 2003)

Ο αντίκτυπος του έργου του Μακιαβέλλι

Ο *Ηγεμόνας* του Μακιαβέλλι διαμόρφωσε γενιές στοχαστών και πολιτικών ηγετών πολλούς αιώνες πριν από τον 19ο αιώνα. Ο *Ηγεμόνας*, που εκδόθηκε στα λατινικά τον 16ο αιώνα, είχε άμεσο αντίκτυπο στους Ευρωπαίους δημιουργούς και την Αγγλική Επανάσταση. Ενέπνευσε την αναγέννηση του μοντέρνου υλισμού τον δέκατο έκτο, τον δέκατο έβδομο και τον δέκατο όγδοο αιώνα, και κυκλοφορεί ως μυστικό κείμενο μεταξύ των γαλλικών «ελευθεριών» και φωτίζει τις συζητήσεις για το λόγο του κράτους, την οικοδόμηση του, τους φιλοσόφους του Διαφωτισμού, και τη γαλλική επανάσταση.

Ο *Ηγεμόνας* αξιολογήθηκε από τον Ζαν-Ζακ Ρουσό ως ένα ρεπουμπλικανικό έργο που αποκαλύπτει την φύση της τυραννίας και προσδοκά έναν «νέο Θησέα» για το γερμανικό έθνος. Το Machiavellism (και το anti-Machiavellism) αποτελεί σημαντικό κομμάτι της πολιτικής ιστορίας και σκέψης του σύγχρονου κόσμου. (Johnston, 2017)

Η θέση του Μακιαβέλλι στην Ιστορία της Φιλοσοφίας έχει λάβει ευνοϊκή αναγνώριση από αρκετούς φιλοσόφους, τόσο της σύγχρονης εποχής όσο και της παρελθούσας. Μεταξύ των πρώτων, οι πιο γνωστοί είναι ο Rousseau και ο Hegel. Ο Rousseau, στο έργο του «Κοινωνικό Συμβόλαιο», εκφράζει τη συμφωνία του με την άποψη του Μακιαβέλλι όσον αφορά την προτίμηση των ηγεμόνων για τη διατήρηση της υπακοής του λαού, ενώ επισημαίνει πως ο Μακιαβέλλι, παριστάνοντας ότι προσφέρει συμβουλές στους κυρίαρχους, παρείχε στην πραγματικότητα σημαντικές διδάγματα στους πολίτες. Έτσι, το έργο *Ηγεμόνας* του Μακιαβέλλι αναδεικνύεται ως ένα βιβλίο που υποστηρίζει τις αρχές της δημοκρατίας. (Πλαγγέσης, 2009)

Σε ανάλογη θετική προσέγγιση κινείται και ο Hegel. Στο έργο του «Το Γερμανικό Σύνταγμα», αναφέρεται όχι μόνο στον Μακιαβέλλι αλλά και συμφωνεί μαζί του όσον αφορά το θέμα της ηθικής και του σκοπού. Απομονώνει την ατομική ηθική από την ηθική της αποτελεσματικότητας και αναγνωρίζει στον Μακιαβέλλι την ηθική πρόθεση για την απελευθέρωση και την ενότητα της Ιταλίας. Η αποτελεσματική ηθική εδράζεται στο γεγονός ότι, αν ο στόχος επιτευχθεί, όλοι θα επωφεληθούν, η κοινωνία συνολικά, η χώρα, η Ιταλία. Επιπλέον, ο Hegel δικαιολογεί τη χρήση της βίας όταν υπάρχει κοινωνική αναταραχή και όταν τα άτομα επιθυμούν να υποταχθούν στην εθνική υποδούλωση ή την ανεχθούν, επειδή πιστεύουν ότι με αυτόν τον τρόπο υπηρετούν την ηθική τους. Κατά συνέπεια, αυτά τα άτομα δεν είναι τίποτα λιγότερο από πρακτικά ανήθικα. (Κωνσταντίνου, 2018)

Δύο σημαντικοί στοχαστές, που ανήκουν στη Σχολή του Κέμπριτζ και υποστηρίζουν τη θεωρία του γλωσσικού και ιστορικού πλαισίου, είναι ο Pocock και ο Skinner. (Χρύσης, 2004) Αρχικά, ο Pocock προτείνει ότι ο *Ηγεμόνας* βασίζεται στη δημοκρατική οπτική της αριστοτελικής λογικής και επιχειρεί να αναδείξει τις δημοκρατικές πεποιθήσεις του συγγραφέα. Συγκεκριμένα, επισημαίνει ότι ο τρόπος με τον οποίο ο Φλωρεντινός πολιτικός προσεγγίζει τη στρατιωτική οργάνωση και η πεποίθησή του για τη σημασία μιας πολιτείας να διαθέτει μια πολιτοφυλακή, δηλώνει τις δημοκρατικές του πεποιθήσεις. Με βάση αυτήν την ανάλυση, ο Pocock αναγνωρίζει την καινοτομία, την ανατρεπτικότητα και την πρωτοπορία που παρουσιάζει το έργο του *Ηγεμόνα*. (Κωνσταντίνου, 2018)

Ο Skinner ερμηνεύει το θέμα της δημοκρατικής θεωρίας με έμφαση στην εξουσία, αφού πιστεύει ότι αυτό το θέμα συγκρούεται με την ανθρωπιστική παράδοση της εποχής και υποστηρίζει την ασυνήθιστη προσέγγιση του Μακιαβέλλι σχετικά με τον ρόλο των ηθικών αρετών και αξιών στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας. (Κωνσταντίνου, 2018)

Στο έργο του «Politics and Vision», ο Wolin προσδίδει στον Μακιαβέλλι μια εντυπωσιακή ερμηνεία, αποκαλώντας τον «κύριο εισηγητή της αυτόνομης θεώρησης του

πολιτικού φαινομένου και συνεπώς ως τον κύριο εκφραστή του πνεύματος της νεωτερικότητας». Οι λόγοι που τον οδήγησαν σε αυτήν την χαρακτηριστική περιγραφή περιλαμβάνουν τον τρόπο με τον οποίο ο Μακιαβέλλι χώρισε την ηθική και τη θρησκεία από τον πολιτικό χώρο και εισήγαγε μια νέα επιστημονική προσέγγιση, την πολιτική επιστήμη, που θεμελίωσε. (Connolly, n.d.) Αναφέρεται στον τρόπο που ο συγγραφέας του έργου «Ηγεμόνας» προσεγγίζει την πολιτική με ρεαλισμό και πατριωτισμό, ενθαρρύνοντας τον ηγέτη να ακολουθήσει αυτήν την προσέγγιση. Η αποστολή που έχει ανατεθεί και ο κρυφός πόθος του συγγραφέα καθορίζουν τα μέσα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων και την απόκτηση δόξας. Σε αυτήν τη διαδικασία, δεν υπάρχουν ηθικά διλήμματα, η άσκηση βίας εναντίον του λαού θεωρείται αναγκαία, αλλά όχι άνευ σκέψης. Ο Wolin αναγνωρίζει στον Μακιαβέλλι ένα συγκεκριμένο ηθικό ύφος, και χρησιμοποιεί την έννοια της «οικονομίας της βίας», που υποδηλώνει την ελεγχόμενη χρήση της βίας. (Νούτσος, 2001)

Για τον Αλτουσέρ, ο Μακιαβέλλι, επαναπροσδιορίζει την μέχρι τότε παραδοσιακή νοοτροπία εστιάζοντας στη σημασία της συγκυρίας και των γεγονότων, καθώς και στη σχέση αιτίου και αποτελέσματος μέσω της φράσης «εάν... τότε». Αυτή η προσέγγιση υπογραμμίζει την ανάγκη για απελευθέρωση της σκέψης από τα παραδοσιακά πλαίσια, ενισχύοντας την έννοια της ανθρώπινης ελευθερίας. Ο Μακιαβέλλι, για τον Αλτουσέρ, αντιλαμβάνεται τον σημαντικό ρόλο της ιδεολογίας στην πολιτική πρακτική, ερμηνεύοντάς την ως ένα χρήσιμο εργαλείο της εκμεταλλευτικής τάξης για τη διατήρηση της εξουσίας της. Η κυρίαρχη τάξη αναζητά τη μεταμόρφωση της βίαιης εξουσίας σε συναινετική, προκειμένου να επιτύχει την υπακοή του λαού, κάτι που επιτυγχάνεται μέσω της διάδοσης και αποδοχής μιας συγκεκριμένης ιδεολογίας. (Δασκαλάκη, 1998)

Ο Γκράμσι προώθησε την ιδέα ενός επαναστατικού μαζικού κινήματος που θα μπορούσε να εμφανιστεί ως μια εξέγερση κατά τη δεκαετία του 1930 στη φασιστική Ιταλία. Ο στόχος του ήταν η ευθυγράμμιση της πολιτικής και της κοινωνίας μέσω της δημιουργίας ενός αντι-ηγεμονικού ιστορικού μπλοκ. Ο Γκράμσι προώθησε την ιδέα ότι ο Ηγεμόνας μπορεί να αναδειχθεί ως σύμβολο κοινωνικής αλλαγής, η οποία εκδηλώνεται διαφορετικά κατά τη διάρκεια της ιστορίας, και μπορεί ενδεχομένως να οδηγήσει στη δημιουργία ενός οργανωμένου ηγεμονικού υποκειμένου στο παρόν. Τόσο η προσέγγιση του Μακιαβέλλι όσο και αυτή του Γκράμσι επικεντρώνονται στην ανάπτυξη ενός θεωρητικού πλαισίου που μπορεί να οδηγήσει σε αποτελεσματική πολιτική δράση, γνωστή ως θεωρία ηγεμονίας. (Carta, 2017)

Η θεωρία του Μακιαβέλλι είναι ευρέως χρησιμοποιούμενη σε πολλούς τομείς, κυρίως στην πολιτική επιστήμη, τη διοίκηση, το μάνατζμεντ και τη στρατηγική ανάλυση.

Οι αρχές που προτείνει στο έργο του «Ηγεμόνας» έχουν εφαρμοστεί σε διάφορα ιστορικά περιστατικά και σε καταστάσεις εξουσίας. Πολιτικοί ηγέτες, διοικητικά στελέχη και επιχειρηματίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις αρχές για να επιτύχουν τους στόχους τους σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από δυναμικές και συχνά ανταγωνιστικές συνθήκες. (Βίτσος, 2003) Επίσης, η θεωρία του Μακιαβέλλι χρησιμοποιείται ως εργαλείο για την ανάλυση και την κατανόηση πολιτικών φαινομένων και διεθνών σχέσεων. Αν και η προσέγγισή του θεωρείται συχνά αμφιλεγόμενη λόγω του ρεαλιστικού και μακιαβελικού χαρακτήρα της, παραμένει μια πηγή προκλητικών σκέψεων και συζητήσεων για τον ρόλο της εξουσίας και της ηθικής στην πολιτική και την κοινωνία. (Knutsen, 2013)

Κεφάλαιο 3 - Μεθοδολογία Έρευνας

Για την απόδοση της παρούσας μελέτης, αξιοποιήθηκαν ποιοτικά δεδομένα που προέρχονται από αναλύσεις περιπτώσεων, ως μέθοδος έρευνας. Αποφεύγεται η χρήση ερωτηματολογίου για την εμπλοκή άλλων ατόμων (ποσοτική έρευνα), αντικαθιστώντας το με τεκμηριωμένες μελέτες, απόψεις και έρευνες από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, συμπεριλαμβανομένων και διαδικτυακών πηγών. Ως κύριες διαδικτυακές πηγές χρησιμοποιήθηκαν οι δωρεάν βάσεις δεδομένων επιστημονικών άρθρων και εργασιών, όπως, η Microsoft Academic Research, Scholar, όπου οι εργασίες περνούν από αυστηρή αξιολόγηση πριν τη δημοσίευσή τους. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκαν ηλεκτρονικές εκδόσεις βιβλίων, αξιοποιήθηκαν κλασικά έντυπα βιβλία, ενώ ανάλογες πηγές αναζητήθηκαν και σε αξιόπιστες ιστοσελίδες πανεπιστημίων ανά τον κόσμο. Οι παραπάνω πηγές αποτελούν διόδους συλλογής βιβλιογραφικών αναφορών, τόσο για τη δομή της θεωρητικής θεμελίωσης όσο και της απόδοσης της έρευνας. Αυτές οι πηγές αποδείχθηκαν επίσης χρήσιμες για την εύρεση υλικού που αφορά τη θεωρία του ηγεμόνα του Μακιαβέλλι, την περιγραφή της εποχής ως προς τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και στρατιωτικές συνθήκες της Ιταλίας, καθώς και των σχετικών εννοιών που παρουσιάζει ο Μακιαβέλλι σχετικά με τη διαχρονική σημασία της σύνθεσης του κατάλληλου ηγέτη μιας χώρας. Η μελέτη περίπτωσης του Πούτιν ως ηγέτη εντός και εκτός της Ρωσίας αντιπροσωπεύει γεγονότα που είναι σχετικά πρόσφατα, και είναι πιθανό να μην έχει συνταχθεί ακόμη επιστημονική βιβλιογραφία που να τα καλύπτει εντελώς. Ως εκ τούτου, αξιόπιστες πηγές επικαιρότητας περιλαμβάνουν ηλεκτρονικές εφημερίδες κορυφαίας φήμης, όπως η The New York Times, η The Moscow Times, η Ναυτεμπορική, Το ΒΗΜΑ, ΤΑ ΝΕΑ, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Ενώ για τη συγγραφή της εργασίας χρησιμοποιήθηκε το στυλ

Κεφάλαιο 4 - Παρουσίαση δεδομένων /Αποτελέσματα

Εσωτερική πολιτική

Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η ανεξαρτητοποίηση της Ρωσίας στις αρχές της δεκαετίας του 1990 προκάλεσε σημαντικές αλλαγές στο διεθνές περιβάλλον. Η χώρα απώλεσε τη θέση της ως κύριος γεωπολιτικός αντίπαλος της Δύσης, λόγω της οικονομικής αδυναμίας και της πολιτικής αστάθειας. Η κρίση που αντιμετώπισε η Ρωσία εκείνη την περίοδο ήταν συγκρίσιμη μόνο με την περίοδο του Ρωσικού Εμφυλίου Πολέμου (1917-1920). Η χώρα βρέθηκε σε σοβαρό κίνδυνο πτώσης, ενώ εκδηλώθηκε εθνοτική σύγκρουση που αμφισβητούσε την εδαφική της ακεραιότητα. Η μετάβαση από τον κομμουνισμό στον καπιταλισμό αποδείχθηκε ιδιαίτερα προβληματική στην πράξη. (Καραγιαννής, 2010)

Ο Μπόρις Γιέλτσιν κλήθηκε να αντιμετωπίσει την προκλητική περίοδο μετάβασης από τον κομμουνισμό στον καπιταλισμό, ενώ ήταν ο πρώτος μετασοβιετικός ηγέτης της Ρωσίας. Κατά τη διάρκεια της θητείας του, ξεκίνησε η διαδικασία εκδημοκρατισμού της χώρας και προωθήθηκαν μεταρρυθμίσεις για τη φιλελευθεροποίηση της ρωσικής οικονομίας. Ο Γιέλτσιν αναγνωρίστηκε στα ρωσικά ως «khozyain», δηλαδή ένας πολιτικός που λειτουργεί ως πατρική φιγούρα, υπερασπιζόμενος το δημόσιο συμφέρον και λαμβάνοντας πραγματικές πρωτοβουλίες. Ενώ βρισκόταν στη θέση του ηγέτη, αδειοδοτήθηκαν ανεξάρτητα ραδιοτηλεοπτικά και έντυπα ΜΜΕ, επιτράπηκε η ίδρυση ξένων και ρωσικών ΜΚΟ και ενισχύθηκαν οι εξουσίες των διοικητικών υποκειμένων της ομοσπονδίας. Ωστόσο, ο Ρώσος ηγέτης διοικούσε αυταρχικά τη νεοσύστατη δημοκρατία και δεν προώθησε την ανάπτυξη ενός κράτους δικαίου. Παρόλα αυτά, η δημιουργία και η διατήρηση της πρώτης ρωσικής δημοκρατίας υπό αντίξοες συνθήκες αποτελούν ένα πολιτικό επίτευγμα που αποδίδεται σχεδόν αποκλειστικά στον Μπόρις Γιέλτσιν. (Καραγιαννής, 2010)

Η περίοδος της διακυβέρνησης του Γιέλτσιν χαρακτηρίστηκε από οικονομικά σκάνδαλα και εμφανή φαινόμενα νεποτισμού, διαφθοράς και κατάχρησης εξουσίας. Από τη δεκαετία του 1990, παρατηρήθηκε η εμφάνιση μιας «ολιγαρχικής» τάξης η οποία συγκέντρωσε στα χέρια της την οικονομική εξουσία, εκμεταλλευόμενη το κράτος προς όφελός της. (Sakwa, 2008) Το ρωσικό πολιτικό σύστημα χαρακτηρίστηκε από ανελευθερία, με τον πρόεδρο να μην υπόκειται σε πραγματικό έλεγχο, ενώ παρουσιάστηκε έλλειψη κράτους δικαίου και περιθωριοποίηση της αντιπολίτευσης. (Καραγιαννής, 2010)

Η επιδείνωση των οικονομικών προβλημάτων μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 1998, η ανικανότητα της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει το οργανωμένο έγκλημα και η έλλειψη προόδου στο πρόβλημα της Τσετσενίας οδήγησαν τον πρόεδρο Γιέλτσιν να υποβάλει την παραίτησή του στις 31 Δεκεμβρίου του 1999. Η απότομη άνοδος του Βλαντιμίρ Πούτιν στην εξουσία επηρέασε πολλούς στη Δύση, παρά την εντύπωση ότι προέκυψε ως αποτέλεσμα φυσικής εξέλιξης. Στην πραγματικότητα, όμως, η άνοδός του ήταν μια καλά σχεδιασμένη κίνηση από το περιβάλλον του Γιέλτσιν (Καραγιαννής, 2010) , ένα σιωπηρό σύμφωνο, (Chaguaceda, 2016) με σκοπό να εξασφαλιστεί η ασυλία του από ενδεχόμενες δικαστικές διώξεις για τις ενέργειές του κατά τη δεκαετία του 1990. (Καραγιαννής, 2010)

Η άνοδος του Πούτιν

Ο Βλαντίμιρ Βλαντίμιροβιτς Πούτιν γεννήθηκε το 1952 στο Λένινγκραντ, παρόντως γνωστή ως Αγία Πετρούπολη, από γονείς που ασκούσαν επαγγέλματα εργοδηγών. Το 1970 ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο νομικό τμήμα του Κρατικού Πανεπιστημίου του Λένινγκραντ. Σύμφωνα με τον πρώην λέκτορα του πανεπιστημίου, Valery Musin, το νομικό τμήμα λειτούργησε κυρίως ως έδαφος εκπαίδευσης για την KGB, της αστυνομία και της γραφειοκρατίας. (Hoffman, 2000) Σύμφωνα με τα αρχεία πρακτόρων της KGB, το 1975 ο Βλαντίμιρ Πούτιν είχε υποβάλει αίτηση και εγκρίθηκε, μαζί με άλλους 71 αιτούντες από τις συνολικά 1.037 αιτήσεις που υποβλήθηκαν εκείνη τη χρονιά. Έλαβε εκπαίδευση στο «Σχολείο 401» στην περιοχή Όχτα. Μετά την αποφοίτησή του, εργάστηκε αρχικά στη «Δεύτερη Γενική Διεύθυνση» της KGB, αναλαμβάνοντας απασχόληση στον τομέα της αντικατασκοπείας. Στη συνέχεια, μετακινήθηκε στην «Πρώτη Γενική Διεύθυνση», όπου επικεντρώθηκε στην παρακολούθηση ξένων και προξενικών αξιωματούχων που διέμεναν στην πόλη. (Δημά, 2024) Μετά από μερικά χρόνια κατασκοπείας στο Λένινγκραντ, κλήθηκε στη Μόσχα, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, για να εργαστεί σε ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα ξένων πληροφοριών και στη συνέχεια τοποθετήθηκε, στα 32 του στην Δρέσδη, της Ανατολικής Γερμανίας (Hoffman, 2000) ως μεταφραστής και κυκλοφορούσε με διαβατήριο στο όνομα «Αντάμοφ». (Δημά, 2024) Η Ανατολική Γερμανία βρισκόταν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της Μόσχας, καθώς φιλοξενούσε σοβιετικά στρατεύματα και πυραύλους. Παρά την έλλειψη πληροφοριών για τα συγκεκριμένα καθήκοντά του στη Δρέσδη, φαίνεται ότι είχε πολλές αποστολές, περιλαμβανομένης της στρατολόγησης και της κατασκοπείας. Είναι πιθανό να εργάστηκε σε εταιρείες όπως η Robotron, ένας κορυφαίος κατασκευαστής ηλεκτρονικών μονάδων μικροτσιπ. (Hoffman, 2000) ωστόσο ο πραγματικός στόχος του στη Δρέσδη, ήταν να συντονίσει και να υποστηρίξει την επαναστατική οργάνωση Φράζια Κόκκινος Στρατός. Τα μέλη αυτής της οργάνωσης συχνά έκρυβαν την παρουσία τους στη Δρέσδη, επωφελούμενα από την ανοχή της Στάζι. (Δημά, 2024) Επιστρέφοντας στην Αγία Πετρούπολη, εργάστηκε για μια περίοδο ως βοηθός του πρύτανη του πανεπιστημίου, ασχολούμενος με διεθνείς σχέσεις. Ωστόσο, παράλληλα συνέχισε να εργάζεται για την KGB, σε δραστηριότητες στρατολόγησης και κατασκοπείας. Η γνώση της γερμανικής γλώσσας τον βοήθησε να φέρει επιχειρήσεις στην Αγία Πετρούπολη και να ανοίξει ανταλλακτήριο συναλλάγματος και να ιδιωτικοποιήσει ξενοδοχεία. (Hoffman, 2000) Από την KGB παραιτήθηκε τη δεύτερη ημέρα του πραξικοπήματος κατά του Γκορμπατσόφ, εξηγώντας αργότερα « Μόλις άρχισε το πραξικόπημα αμέσως αποφάσισα σε ποια πλευρά ήμουν» (Morein, 2012)

Αφού υπηρέτησε αρχικά στο προσωπικό του Κρεμλίνου, έγινε διευθυντής της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ασφαλείας, του εγχώριου διαδόχου της KGB, το 1998, και αργότερα εκτελώντας καθήκοντα ως επικεφαλής του Συμβουλίου Ασφαλείας του Κρεμλίνου. (Hoffman, 2000) Κατά την έναρξη της δεύτερης προεδρικής θητείας του Μπόρις Γέλτσιν, ο Βλαντίμιρ Πούτιν εισήλθε στο Κρεμλίνο ως υψηλόβαθμος διοικητικός υπάλληλος. Παρότι είχε περιορισμένες γνώσεις σχετικά με τις πολιτικές ομάδες στη Μόσχα, μέσω της θέσης του στο Κρεμλίνο είχε τη δυνατότητα να τις μελετήσει από κοντά. Η εργασία του στο Κρεμλίνο λειτούργησε ως ένα εντατικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, κατά το οποίο απέκτησε γρήγορα τις απαραίτητες γνώσεις για τον χειρισμό της εξουσίας και τις πολιτικές εξελίξεις. Με την προϋπηρεσία του στις μυστικές υπηρεσίες, την εμπειρία του στο εξωτερικό και την κατανόησή του της τοπικής πολιτικής σκηνής, το Προεδρικό Γραφείο λειτούργησε ως πεδίο εξάσκησης για την τελική φάση της προετοιμασίας του ως προέδρου. (Ζαΐπελ, 2016) Ο Πούτιν εντυπωσίασε τον στενό κύκλο του Γέλτσιν και τους φιλικούς μεγιστάνες, που προσπαθούσαν να βρουν έναν πρωθυπουργό και έναν πιθανό διάδοχο του Γέλτσιν. (Hoffman, 2000) Την περίοδο εκείνη ο Πρόεδρος της Ρωσίας αιτήθηκε και δέχθηκε την παραίτηση της κυβέρνησης του Πρωθυπουργού του και ορίστηκε ως προσωρινός Πρωθυπουργός ο Βλαντίμιρ Πούτιν, εν αναμονή της επίσημης επικύρωσης της εκλογής του από την Κρατική Δούμα. Η Κρατική Δούμα, μετά την περίοδο των θερινών διακοπών, συνήλθε στην πρώτη της συνεδρίαση στις 16 Αυγούστου και επικύρωσε την απόφαση του Προέδρου με ψήφους 233 υπέρ και 84 κατά. Στις 9 Αυγούστου του 1999, ο Βλαντίμιρ Πούτιν ανέλαβε τα καθήκοντα του πρωθυπουργού. Την τελευταία ημέρα του Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, ο Γέλτσιν μετέφερε τους πυρηνικούς κωδικούς στον Πούτιν (Δημά, 2024) Κατά τη διάρκεια της ίδιας χρονικής περιόδου, ο Πούτιν φαίνεται να επέλεξε να αφιερώσει χρόνο στην ολοκλήρωση ενός προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών, το οποίο συνήθως απαιτεί τρία έτη για να ολοκληρωθεί. Συγκεκριμένα, έλαβε ένα ισοδύναμο με διδακτορικό πτυχίο από το Μεταλλευτικό Ινστιτούτο της Αγίας Πετρούπολης τον Ιούνιο του 1997, ενώ την ίδια περίοδο εργαζόταν στο Κρεμλίνο. Αρχικά, ο Πούτιν είχε εκφράσει το ενδιαφέρον του να ερευνήσει το διεθνές ιδιωτικό δίκαιο. Ωστόσο, η τελική του διατριβή με τίτλο «Στρατηγικός Σχεδιασμός Ανανέωσης της Βάσης Ορυκτών-Πρώτων Υλών στην Περιφέρεια υπό Συνθήκες Διαμόρφωσης Σχέσεων Αγοράς» κατέληξε να είναι εντελώς διαφορετική. Η διατριβή επικεντρώθηκε σε έναν σημαντικό ανασχεδιασμό της βάσης ορυκτών πρώτων υλών στην περιοχή, με μεγάλο μέρος της να περιλαμβάνει ανάλυση του κόστους και της αποτελεσματικότητας της κατασκευής λιμανιού και δρόμων στην Αγία Πετρούπολη. (Hoffman, 2000)

Προτού αναλάβει το αξίωμα του πρωθυπουργού τον Αύγουστο, ο Πούτιν δεν είχε ποτέ κάνει δημόσια εμφάνιση. Μετά από 17 χρόνια υπηρεσίας στην πτέρυγα των ξένων πληροφοριών της σοβιετικής KGB φθάνοντας μόνο στο βαθμό του αντισυνταγματάρχη, εργάστηκε ως βοηθός δημάρχου στη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ρωσίας, την Αγία Πετρούπολη, με την αρχική πρόθεση να παραμείνει στο περιθώριο της πολιτικής σκηνής. (Hoffman, 2000)

Παρά τις αμφιβολίες που ο ίδιος είχε σχετικά με τα ικανά του, ο Βλαντίμιρ Πούτιν θεωρούσε ότι είχε καλές πιθανότητες να γίνει διάδοχος. Ωστόσο, η σύσταση από έναν μη δημοφιλή πρόεδρο, ιδίως κατά τη διάρκεια μιας κρίσης, δεν ήταν αυτομάτως ευνοϊκή για την πολιτική του πορεία. Το κύρος του Γέλτσιν εξασθενούσε καθημερινά, ενώ ο Πούτιν είχε αντιληφθεί καλά ότι ο πρόεδρος είχε την τάση να απορρίπτει τους πρωθυπουργούς του όταν αντιμετώπιζε προβλήματα. Έτσι, η αναζήτηση ενός αξιόπιστου διαδόχου ήταν περισσότερο από ανάγκη παρά από επιλογή. (Ζαϊπελ, 2016) Η χώρα βρισκόταν σε επείγουσα ανάγκη για μια νέα γενιά πολιτικών που θα χαρακτηρίζονταν από την αίσθηση αποστολής, την εθνική υπερηφάνεια και την επιθυμία για τη δημιουργία μιας νέας και πολιτισμένης Ρωσίας. Στη συλλογική συνείδηση, ο Βλαντίμιρ Πούτιν εμφανίστηκε ως ένας τέτοιος πολιτικός, παρόλο που εισήλθε στο εθνικό πολιτικό στίβο μόνον όταν διορίστηκε ως πρωθυπουργός της Ρωσίας τον Αύγουστο του 1999. Ωστόσο, ήταν ανέτοιμος να θεωρείται ένας πολιτικός ηγέτης με άποψη σε οποιοδήποτε σημαντικό εθνικό ζήτημα κατά την εκείνη περίοδο. Στην πραγματικότητα, ελάχιστοι είχαν ακούσει για τον Πούτιν εκτός από τον περιορισμένο κύκλο των υπηρεσιών πληροφοριών και ασφάλειας, όπου υπηρετούσε ως Διευθυντής της Εθνικής Υπηρεσίας Ασφαλείας (FSB). Παρά ταύτα, ο Πούτιν επιβεβαιώθηκε στη νέα του θέση από το ρωσικό κοινοβούλιο χωρίς σημαντικές αντιρρήσεις, ως ένας διαχειριστής των κυβερνητικών υποθέσεων πριν από τις επικείμενες βουλευτικές και προεδρικές εκλογές. Ο Πούτιν γνώρισε ταχεία δημοτικότητα σε εθνικό επίπεδο, ειδικά μετά την ομιλία του στη Συνέλευση της Ομοσπονδίας τον Σεπτέμβριο του 1999, όπου υιοθέτησε αυστηρή στάση απέναντι στην εξέγερση των αποστατών στην Τσετσενία. Η δημοτικότητά του ως αποφασιστικού ηγέτη συνέχισε να αυξάνεται, ειδικά μετά την εισβολή του ρωσικού στρατού στην Τσετσενία και την εκδίκηση για την ήττα τους στην εκστρατεία του 1994-1996. Μέχρι τις αρχές του 2000, ο Βλαντίμιρ Πούτιν είχε αποκτήσει την αναγκαία θέση και δημοτικότητα για να αναλάβει την ηγεσία της χώρας. (Chufrin, 2002)

Ο Πούτιν δεν ακολούθησε ποτέ μια προεκλογική εκστρατεία για την προώθηση της υποψηφιότητάς του, εκφράζοντας τη δυσαρέσκειά του για αυτές. Πίστευε ότι: «Πρέπει να είσαι ανειλικρινής και να υπόσχεσαι κάτι που δεν μπορείς να εκπληρώσεις. Έτσι, είτε πρέπει

να είσαι ανόητος που δεν καταλαβαίνεις τι υπόσχεται, είτε σκόπιμα να λες ψέματα». (Hoffman, 2000) Προτού αναλάβει τη θέση του προέδρου της Ρωσίας το 2000, ο Βλαντίμιρ Πούτιν ήταν ο εν ενεργεία πρωθυπουργός, λαμβάνοντας τη θέση αυτή μετά την παραίτηση του Μπόρις Γέλτσιν. Μετά από τρεις μήνες, κέρδισε τις προεδρικές εκλογές, αποσπώντας σχεδόν το 53% των ψήφων του λαού. Μετά από σχεδόν δύο χρόνια στην προεδρία, παρέμεινε ο πλέον δημοφιλής πολιτικός στη Ρωσία, με σταθερή δημόσια υποστήριξη άνω του 60%. Αυτή η ισχυρή δημοτικότητα του έδωσε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει διάφορα εσωτερικά ζητήματα με αποφασιστικό και συνεπή τρόπο. (Chufirin, 2002)

Ο Πούτιν είχε την ευκαιρία να χειριστεί με επιτυχία διάφορες προκλήσεις και απειλές στην εθνική και διεθνή ασφάλεια. Αυτό του επέτρεψε να υιοθετήσει μια ευέλικτη και, μερικές φορές, τολμηρή προσέγγιση στις διαπραγματεύσεις με σημαντικές προκλήσεις και απειλές. Ένας κατάλογος προκλήσεων και απειλών, καθώς και πιθανές απαντήσεις σε αυτές, ενσωματώθηκε στην αναθεωρημένη έννοια της εθνικής ασφάλειας, η οποία εγκρίθηκε από τον Πούτιν τον Ιανουάριο του 2000, κατά τη θητεία του ως πρόεδρος. Μεταξύ των εσωτερικών απειλών, τρεις κυρίως προβληματισμοί είχαν υψηλή προτεραιότητα. Πρώτον, η απειλή της χαλάρωσης ή ακόμη και της διάλυσης της Ρωσικής Ομοσπονδίας θεωρήθηκε ως η πιο επικίνδυνη. Δεύτερον, οι αυξανόμενες κοινωνικές εντάσεις στη ρωσική κοινωνία. Τρίτον, το ρωσικό κράτος αντιμετωπίζει απειλή από την οξεία επιδείνωση του κράτους δικαίου στη χώρα. Ο Πούτιν, έχοντας καλλιεργήσει την εικόνα ενός ισχυρού ηγέτη που εργάζεται για την επαναφορά της Ρωσίας ως μεγάλης δύναμης, δεσμεύτηκε να ενισχύσει το ρωσικό κράτος, να επιτύχει την εθνική συμφιλίωση και εδραίωση στην κοινωνία και να επιβάλει τάξη με βάση το κράτος δικαίου. Υποστήριξε ότι μόνο μέσω της επίτευξης αυτών των στόχων είναι δυνατόν να ενισχυθεί η βάση της εθνικής ασφάλειας και να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό κλίμα για κοινωνική και οικονομική πρόοδο στη χώρα. (Chufirin, 2002)

Κοινωνικές πολιτικές

Κατά την πρώτη δεκαετία, του 2000, διακυβέρνησης του Πούτιν, παρατηρήθηκε μια σημαντική αλλαγή στην προτεραιότητα των κυβερνητικών οργάνων σε όλα τα επίπεδα, καθώς η κοινωνική πολιτική έγινε η κύρια προσοχή τους. Από το 2005 και μετά, η πολιτική αυτή κατευθύνθηκε προς τις λεγόμενες «κρατικιστικές» πολιτικές πρόνοιας, οι οποίες εστιάζουν στην παροχή κρατικής υποστήριξης σε διάφορους τομείς όπως η υγεία, η στέγαση, η εκπαίδευση και οι αγροτικές περιοχές, με έμφαση στην επένδυση στην ανθρώπινη κοινότητα. Αυτές οι επενδύσεις υποστηρίχθηκαν από τη σημαντική οικονομική ανάπτυξη, καθώς το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Ρωσίας αυξήθηκε κατά 8,1%

το 2007, καθιστώντας τη χώρα έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους οικονομικούς παράγοντες στον κόσμο. Η κυβέρνηση επικεντρώθηκε στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, παρέχοντας αυξημένη κοινωνική προστασία, ευνοώντας την επένδυση σε αυτόν τον τομέα, και χάρη στο δημοσιονομικό πλεόνασμα που προήλθε από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. (Kivinen, 2014)

Κατά την έναρξη της πρώτης θητείας του Πούτιν, η ρωσική κυβέρνηση ξεκίνησε μια σειρά μεταρρυθμίσεων στο συνταξιοδοτικό σύστημα σε στενή συνεργασία με τη Ρωσική Ένωση Βιομηχανικών και Επιχειρηματιών. Αυτή η συνεργασία ανταποκρίθηκε σε έντονες πιέσεις για τη μείωση του φόρου κοινωνικής ασφάλισης και την προώθηση της ιδιωτικής αποταμίευσης. Η κυβέρνηση επιδίωξε να εγκαθιδρύσει ένα σύστημα συνταξιοδότησης, βασισμένο σε τρεις πυλώνες, προκειμένου να συμπληρώσει τις παροχές του κράτους. Ο πρώτος πυλώνας αποτελείται από τις βασικές πληρωμές από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό. Ο δεύτερος πυλώνας περιλαμβάνει την ασφάλιση εργασίας, που επιβάλλει υποχρεωτικές εισφορές σε ατομικούς λογαριασμούς στη Σύνταξη Κεφάλαια. Ο τρίτος πυλώνας περιλαμβάνει ένα χρηματοδοτούμενο σύστημα που αποτελείται από μεμονωμένες αποταμιεύσεις που διαχειρίζονται ιδιωτικοί ή δημόσιοι διαχειριστές περιουσιακών στοιχείων. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις βρίσκονταν στην κορυφή της ατζέντας του Πούτιν, ο οποίος χρησιμοποίησε τον όρο «ρωσικό θαύμα» για να περιγράψει τα επιτεύγματα. Παρόλα αυτά, παρατηρήθηκε μια ξεκάθαρη στροφή προς κρατικές πολιτικές με έμφαση σε επιλεγμένα θέματα που αφορούν τις ρωσικές οικογένειες και την αύξηση των γεννήσεων. (Kivinen, 2014)

Η μετάβαση της Ρωσίας από ένα σοσιαλιστικό σύστημα στην οικονομία της αγοράς είχε ως αποτέλεσμα μια εξαιρετικά δραματική κοινωνική κρίση. Οι αυξήσεις της φτώχειας, της ανισότητας και της θνησιμότητας είναι οι δείκτες της. Στο επίκεντρο της λεγόμενης μετασοσιαλιστικής κρίσης ευημερίας βρίσκεται η σοβαρή δημογραφική κρίση που αντιμετωπίζει η Ρωσία: χαμηλό ποσοστό γεννήσεων σε συνδυασμό με χαμηλό προσδόκιμο ζωής – ειδικά των Ρώσων ανδρών, που έφτασε τα 57 χρόνια το 1994 – οδήγησε σε απaráμιλλη ερήμωση 700.000 ανθρώπων ετησίως στη χειρότερη περίπτωση. Αυτή είναι μια πολύ πιο σοβαρή μείωση του πληθυσμού από οποιαδήποτε άλλη βιομηχανοποιημένη χώρα σε καιρό ειρήνης. (Kainu, 2017)

Το 2000, ο Πούτιν αναγνώρισε τη δημογραφική κατάσταση ως σοβαρή απειλή για την επιβίωση της Ρωσίας ως έθνους και λαού. Αυτό οδήγησε την κυβέρνηση να εκδώσει την Έννοια της Δημογραφικής Ανάπτυξης μέχρι το 2015. Στην ετήσια ομιλία του τον Μάιο του 2006, ο Πούτιν καθόρισε την οικογενειακή πολιτική ως κύρια προτεραιότητα για την αντιμετώπιση της δημογραφικής κρίσης. Η κυβέρνηση προώθησε παραδοσιακές

οικογενειακές αξίες και εφάρμοσε μεταρρυθμίσεις για την υποστήριξη των ρωσικών οικογενειών, επικεντρώνοντας στη γέννηση και ανατροφή παιδιών. Αυτές οι πολιτικές εφαρμόστηκαν μέσω του Έργου Εθνικής Προτεραιότητας «Υγεία», που παρείχε προγράμματα υποστήριξης για μητέρες και νέες οικογένειες. Η ουσία αυτών των νέων πολιτικών είναι το λεγόμενο (Morein, 2012) «Matkapital», που προσφέρει οικονομική ενίσχυση σε μητέρες που γεννούν δεύτερο ή και άλλο παιδί, και τα «πιστοποιητικά γέννησης» που παρέχουν δωρεάν φροντίδα σε εγκύους και νεογέννητα μωρά.

Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση αναλαμβάνει μέτρα αποζημίωσης για ορισμένες υπηρεσίες που παρέχονται σε τοπικές γυναικείες κλινικές, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης των επιδομάτων γέννησης και των επιδομάτων τέκνων. Η μεταρρύθμιση περιλαμβάνει επίσης αυξήσεις στις πληρωμές γονικής άδειας και στις κρατικές επιδοτήσεις ημερήσιας φροντίδας, με την προοπτική ότι όσο περισσότερα παιδιά αποκτά η οικογένεια, τόσο περισσότερα χρήματα λαμβάνει από το κράτος.

Το Πρόγραμμα Προτεραιότητας «Στέγαση» επικεντρώνεται στην προνομιακή υποστήριξη νέων οικογενειών που επιθυμούν να αυξήσουν τον αριθμό των παιδιών τους. Αυτό το πρόγραμμα παρέχει βοήθεια σε αυτές τις οικογένειες να αγοράσουν δικό τους διαμέρισμα και παρέχει επιδοτήσεις με τη γέννηση ή την υιοθεσία ενός επιπλέον παιδιού

Εκτός από τις πολιτικές που στοχεύουν στην ενίσχυση των οικογενειών που λειτουργούν καλά, οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις του ρωσικού κράτους έχουν επίσης εστιάσει στην υποστήριξη των λιγότερο ευνοημένων οικογενειών και παιδιών μέσω μιας εκτεταμένης μεταρρύθμισης του συστήματος υιοθεσίας. Η μεταρρύθμιση αυτή επιδιώκει να δώσει σε κάθε παιδί το θεμελιώδες δικαίωμα να μεγαλώνει σε οικογενειακό περιβάλλον, με στόχο τη μετάβαση των παιδιών από μεγάλα κρατικά ιδρύματα φροντίδας σε ανάδοχες οικογένειες. Επιπλέον, υπάρχει έμφαση στην πρόληψη της «κοινωνικής ορφανιάς», με την παροχή βοήθειας στις οικογένειες για την αποφυγή της απομόνωσης των παιδιών από τις φυσικές οικογένειές τους. Πάνω από το ογδόντα τοις εκατό των Ρώσων ορφανών ανήκουν στην κατηγορία των κοινωνικών ορφανών, δηλαδή έχουν ζωντανούς γονείς αλλά έχουν χάσει την κηδεμονία τους. Παρόλα αυτά, τα ονόματα των σημαντικότερων εγγράφων αποκαλύπτουν μια πατερναλιστική προσέγγιση στο θέμα: «Η Ρωσία χωρίς ορφανά» και «Η Ρωσία χρειάζεται κάθε παιδί» (Kivinen, 2014)

Οικονομία και διακυβέρνηση

Η έναρξη της νέας χιλιετίας συνέπεσε με την ανάληψη της προεδρίας από τον Πούτιν. Η πολιτική κατάσταση κατά τη δεκαετία του 1990 περιγράφεται ως ασταθής και δυσμενής. Η πολιτική σφαίρα είχε χάσει την αυτονομία της και σε πολλές περιπτώσεις φαινόταν να υπόκειται στην επιρροή της επιχειρηματικής ολιγαρχίας. Επιπλέον, οι τομείς

της οικονομίας που θεωρούνταν στρατηγικοί για τη ροή κεφαλαίου είχαν γίνει αντιπαραγωγικοί λόγω της κατάχρησης και των πολιτικών συμφερόντων. Τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα οδήγησαν τη ρωσική πραγματικότητα σε μια κατάσταση αβεβαιότητας. Ως εκ τούτου, η ανάγκη για ριζοσπαστικά μέτρα ήταν επιτακτική. (Καραγιαννής, 2010)

Σύμφωνα με τον Karl Polanyi η φυσική τάση της κοινωνίας είναι να υιοθετεί μέτρα αυτοπροστασία κατά των καταστροφών της αγοράς, που κατά την άποψή του εγκυμονούν τον κίνδυνο να κλονίσουν τις θεμελιώδεις αρχές που καθιστούν δυνατή την πολιτισμένη ζωή. Σε όλη την ιστορία, σύμφωνα με τον Polanyi, η οικονομία ήταν πάντα ενσωματωμένη στην κοινωνία, με οικονομικές σχέσεις υποταγμένες στις αντιληπτές κοινωνικές ανάγκες. Η φιλοδοξία για δημιουργία μιας αυτορρυθμιζόμενης αγοράς δημιουργεί ένα αντικίνημα στο οποίο οι λαοί αντιστέκονται, αυτό που ονόμασε «διπλό κίνημα»: η αρχή του φιλελευθερισμού της αγοράς αντιμετωπίζεται από την «αρχή της αυτοπροστασίας», που για άλλη μια φορά αρχίζει να ενσωματώνει την οικονομία μέσα σε ένα πλαίσιο που επιτρέπει στην ίδια την κοινωνία να επιβιώσει. Ο Polanyi παρομοίασε τη διαδικασία με μια γιγάντια ελαστική ταινία που τράβηξε πάρα πολύ προς μια κατεύθυνση και την κοινωνία να αντιστέκεται και να τραβάει δυνατά προς την αντίθετη κατεύθυνση. Καμία εικόνα δεν είναι πιο εύστοχη για να περιγράψει τις υπερβολές της δεκαετία του 1990. Ο Πούτιν ήρθε έτσι στην εξουσία με σκοπό να αποκαταστήσει το κράτος, αλλά ήταν επίσης κληρονόμος της παράδοσης στην οποία το ίδιο το κράτος αντιπροσώπευε και την υψηλότερη φιλοδοξία της κοινωνίας για επιβίωση σε συνθήκες αντιξοότητας, που δοκιμάστηκε στον Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο του 1941–1945, και ταυτόχρονα ο μεγαλύτερος κίνδυνος για την ίδια την κοινωνία, όπως αποδεικνύεται με τις σταλινικές εκκαθαρίσεις και την μπρεζνεβική ασφυξία της κοινωνίας των πολιτών. Αυτή η αντιφατική προσέγγιση του κράτους, και επομένως η ικανότητα της δημοκρατίας να γίνει ένα διακριτό υποσύστημα ικανό να αναπαραχθεί μέσα στο πλαίσιο των κανόνων αυτού του συστήματος, ήταν πλήρως ενδεικτικά στο «μανιφέστο» του που δημοσιεύτηκε την παραμονή της ανάληψης των ηνίων του εξουσία στις 31 Δεκεμβρίου 1999, στη δήλωσή του για τη Ρωσία στο γύρισμα της χιλιετίας, Ο Πούτιν περιέγραψε μια αναπτυξιακή ατζέντα που φιλοδοξούσε να μεταμορφώσει την Ρωσία σε μια ζωντανή καπιταλιστική οικονομία στην οποία το βιοτικό επίπεδο θα ισοδυναμούσε με αυτές των ανεπτυγμένων δυτικών κοινωνιών. (Sakwa, 2008)

Πρώτη του κίνηση ήταν να θέσει «κόκκινες γραμμές» ανάμεσα στον πολιτικό και επιχειρηματικό κόσμο, ιδιαίτερα τους εκπροσώπους της επιχειρηματικής ολιγαρχίας, οι οποίοι είχαν επωφεληθεί οικονομικά από αμφιλεγόμενες διαδικασίες ιδιωτικοποίησης που είχαν λάβει χώρα κατά την προηγούμενη δεκαετία. (Καραγιαννής, 2010)

Οι οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν από τον Πούτιν, από την ανάληψη της εξουσίας, διακρίνονται σε τέσσερις κύριες περιόδους. Στα χρόνια της πρώτης θητείας του (1999-2003), επικράτησε η φάση των χρηστών «μεταρρυθμίσεων», ενώ στη δεύτερη θητεία του (2004 - πρώτο εξάμηνο 2008), προτιμήθηκε μια «κρατιστική» προσέγγιση. Η περίοδος μεταξύ του δεύτερου εξαμήνου του 2008 και του 2013 χαρακτηρίστηκε από την παγκόσμια οικονομική κρίση και την ακολουθούμενη ανάκαμψη. Τέλος, από το 2014 και μετά, παρατηρήθηκε η επίδραση του πολέμου στην Ουκρανία, την αυξανόμενη απομόνωση της Ρωσίας από την παγκόσμια οικονομία και τη στασιμότητα. Το «Πρόγραμμα Gref», που εγκρίθηκε το 2000 κατά την πρώτη θητεία του Πούτιν, αποτέλεσε σημαντική πτυχή της οικονομικής πολιτικής. Αυτό το πρόγραμμα, που ονομάστηκε προς τιμήν του πρώην υπουργού Οικονομικής Ανάπτυξης και Εμπορίου Herman Gref, εστίασε σε φορολογικές μεταρρυθμίσεις, την ενίσχυση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και τις διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Ρωσίας στον ΠΟΕ. Οι ενέργειες αυτές ενίσχυσαν την οικονομική ανάπτυξη και την εμπιστοσύνη στο ρούβλι, ενώ οι μεταρρυθμίσεις στη δεύτερη θητεία του Πούτιν εστίασαν στη μακροοικονομική και χρηματοπιστωτική πολιτική, συνοδευόμενες από εθνικοποιητικές τάσεις και μια γενική στασιμότητα στην οικονομική ανάπτυξη. (Guriiyey, 2019)

Το σύστημα ασφάλισης καταθέσεων εισήχθη ως βασικό στοιχείο για την ενίσχυση του ανταγωνιστικού τραπεζικού συστήματος στη Ρωσία. Αυτή η κίνηση έδωσε στους καταθέτες εμπιστοσύνη στις τράπεζες, ενισχύοντας τη Sberbank και τους ιδιωτικούς ανταγωνιστές της. Με τον χαμηλότερο πληθωρισμό και την εισαγωγή του συστήματος ασφάλισης καταθέσεων, δημιουργήθηκαν νέες ευκαιρίες για την ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα και τη διεύρυνση του εταιρικού και λιανικού δανεισμού. Επιπλέον, η σταθερότητα σε μακροοικονομικό επίπεδο και η αύξηση των ξένων επενδύσεων συνέβαλαν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη. Οι μεταρρυθμίσεις είχαν ορατά αποτελέσματα, με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν να αυξάνεται κατά 7% κατά την πρώτη θητεία του Πούτιν και να διατηρείται αυτή η τάση και κατά τη δεύτερη θητεία του. Κατά τη δεκαετία από το 1999 έως το 2008, το ρωσικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 94%, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ διπλασιάστηκε, κάνοντας αυτήν την περίοδο μία από τις σημαντικότερες στη ρωσική οικονομική ιστορία. Η αύξηση των τιμών του πετρελαίου και η εισροή ξένων επενδύσεων οδήγησαν σε ενίσχυση του ρουβλίου, με το ΑΕΠ να αυξάνεται σε δολάρια κατά 8,5 φορές το προηγούμενο επίπεδο, από 210 δισεκατομμύρια δολάρια το 1999 σε 1,8 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2008. Εκτός από τις μεταρρυθμίσεις, το ανεκμετάλλευτο εργατικό δυναμικό και η αχρησιμοποίητη παραγωγική ικανότητα συνέβαλαν σημαντικά στην ανάπτυξη του ρωσικού ΑΕΠ, ενώ οι υψηλές τιμές του πετρελαίου έπαιξαν επίσης

καθοριστικό ρόλο. Συνολικά, ένα τρίτο έως το μισό του ρυθμού ανάπτυξης κατά την πρώτη δεκαετία της προεδρίας του Πούτιν οφείλεται στην αύξηση των τιμών του πετρελαίου. (Guriyey, 2019)

Από το 2008 έγινε φανερό ότι η Ρωσία είχε φτάσει στα όρια του υπάρχοντος μοντέλου ανάπτυξής της. Η παραγωγή σχιστολιθικού αερίου αυξανόταν ήδη και ήταν σαφές ότι σύντομα θα ακολουθούσε το σχιστολιθικό πετρέλαιο. Επιπλέον, η έλλειψη εργατικού δυναμικού ήταν πρόβλημα, με τα εργοστάσια να παραμένουν αδρανή. Ήταν αναγκαίο να επιταχυνθούν οι μεταρρυθμίσεις, όπως υπογραμμίστηκε με την έγκριση της «Αντίληψης για τη Μακροπρόθεσμη Κοινωνικο-Οικονομική Ανάπτυξη της Ρωσικής Ομοσπονδίας έως το 2020», με έμφαση στην παγκόσμια οικονομία, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την καινοτομία. Παρά την προειδοποίηση του Πούτιν για τον κίνδυνο, η Ρωσία δεν προχώρησε σε καμία μεταρρύθμιση κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και αργότερα δεν εξέτασε την ανεπάρκεια του προηγούμενου μοντέλου ανάπτυξης. Μάλιστα, το 2010, ανέφερε ανησυχίες σε άρθρο ότι η Ρωσία ήταν σε κίνδυνο να παγιδευτεί σε στασιμότητα, εάν οι τιμές του πετρελαίου δεν αυξηθούν. (Guriyey, 2019) Το 2010-2019, η Ρωσία αντιμετώπισε μια περίοδο χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης, με τον μέσο ετήσιο ρυθμό να παραμένει κάτω από το 2%. Παρά τις συνεχείς υποσχέσεις και συζητήσεις για μεταρρυθμίσεις, οι αρχές εγκατέλειψαν τα σχέδια για μακροπρόθεσμη ανάπτυξη. Το 2011, ο Πούτιν ζήτησε τη δημιουργία μιας νέας Στρατηγικής 2020, αλλά οι υποσχεθείσες μεταρρυθμίσεις δεν υλοποιήθηκαν ποτέ. Το 2012, παρουσίασε ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα, αλλά τα αποτελέσματα δεν ήταν αυτά που αναμενόταν. Οι διατάξεις του «Μαΐου» για τη μείωση της παρουσίας του κράτους στην οικονομία και την αύξηση των επενδύσεων δεν υλοποιήθηκαν, οδηγώντας σε αποτυχία να επιτευχθούν τα επιθυμητά οικονομικά αποτελέσματα. Μετά την πρόσκαιρη ανάκαμψη μετά την κρίση του 2010-2011, η Ρωσία βίωσε μια δραματική μείωση του ρυθμού ανάπτυξής της, φθάνοντας μόλις το 1,8% του ΑΕΠ το 2013. Η πτώση των τιμών του πετρελαίου, ο πόλεμος και η απομόνωση από την παγκόσμια οικονομία εξαφάνισαν κάθε ελπίδα για μεταρρύθμιση και επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Αντί για περαιτέρω φιλελεύθερα προγράμματα, οι νέες πρωτοβουλίες της κυβέρνησης βασίζονταν σε δημόσιες επενδύσεις, αν και οι αγορές και οι ειδικοί εκφράζουν αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητά τους. Προβλέψεις του ΔΝΤ έδειχναν ότι το ρωσικό ΑΕΠ θα αυξάνονταν μόλις κατά 1,4% ετησίως έως το 2023, ενώ θα παρέμενε σε επίπεδα του 2008, με αποτέλεσμα το μερίδιο της Ρωσίας στην παγκόσμια οικονομία να μειώνεται στο 1,7%. Δεν είναι έκπληξη το γεγονός ότι οι ειδικοί και οι επενδυτές εκφράζουν ελάχιστη πίστη στην αποτελεσματικότητα των μεγάλης κλίμακας δημόσιων επενδύσεων σε μια χώρα που είναι γνωστή για τη διαφθορά της. Η λύση για τα

προβλήματα της Ρωσίας βρίσκεται στην αντίθετη κατεύθυνση - στην εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων που υποσχέθηκαν εδώ και καιρό: προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, σεβασμός του κράτους δικαίου και του ανταγωνισμού, μείωση του ρόλου του κράτους στην οικονομία, καταπολέμηση της διαφθοράς, επανένταξη της Ρωσίας στην παγκόσμια οικονομία και επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. (Guriyev, 2019)

Ισχυρό και εξουσιαστικό προεδρικό σύστημα

Το μετασοβιετικό καθεστώς της Ρωσίας χαρακτηρίζονταν από έναν συνδυασμό αναρχίας και ολιγαρχίας. Η ανικανότητα, ο νεποτισμός και οι υπεξαιρέσεις επικρατούσαν παντού στη Ρωσική Ομοσπονδία. Η ρωσική οικονομία βρισκόταν σε τέλμα, το πολιτικό σύστημα της βρισκόταν σε χάος και η ηθική και κοινωνική συνείδηση της χώρας βρισκόταν σε χαμηλό επίπεδο. Οι πολίτες είχαν αρχίσει να σκέπτονται την ανασυγκρότηση του διαλυμένου κράτους τους, αποκαρδιωμένοι για το έθνος σε μια εποχή θεσμικής δυσπιστίας. Ο Πούτιν ήταν αποφασισμένος να διαμορφώσει μια σύγχρονη, ισχυρή και τεχνολογικά προηγμένη χώρα, χωρίς αποκλεισμούς, οικονομικά ισχυρή και με πολιτική επιρροή. Η πολιτική εποχή που συνδέεται με το όνομα του Γέλτσιν μπήκε στην ιστορία. Το καθεστώς απέδειξε ανίκανο να αναπαραχθεί, και η αλλαγή του ηγέτη θα σήμαινε την αλλαγή ολόκληρου του πολιτικού συστήματος, βασισμένου στην προσωπική δύναμη του ηγέτη. (Tripathi, 2019)

Ο Goldsmith ορίζει την οικοδόμηση κράτους ως τη δημιουργία αποτελεσματικών οργάνων της κεντρικής κυβέρνησης με σκοπό την ανάπτυξη ενός σεβαστού και αποτελεσματικού δημόσιου μηχανισμού για την άσκηση πολιτικής. Έτσι, η οικοδόμηση του κράτους προϋποθέτει την αλλαγή των προηγούμενων χαρακτηριστικών κατάστασης. Συνεπώς, απαιτείται η παρέμβαση σε στρατηγικές και πολιτικές για την αποκατάσταση και ανοικοδόμηση των θεσμών και του μηχανισμού του κράτους, κυρίως της γραφειοκρατίας. Η ανάπτυξη ενός πολιτικού δικτύου που θα διανέμει την εξουσία και την προστασία σε όλο το έθνος είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή οικοδόμηση κράτους. Αυτό σημαίνει ότι οι ελίτ ή ο ηγέτης που επιχειρούν την οικοδόμηση του κράτους πρέπει να διαθέτουν επαρκείς υλικούς και συμβολικούς πόρους, όπως οικονομικές δυνατότητες για οικονομική αναδιανομή και λαϊκή υποστήριξη. Επίσης, η δημιουργία ενός δικτύου πιστών περιφερειακών ηγετών με προνομίων είναι σημαντική, ειδικά για μεγάλα κράτη με πολυεθνικούς πληθυσμούς. Επιπλέον, η αντιμετώπιση απειλών κατά της κυριαρχίας, είτε οριζόντιων είτε κάθετων, είναι ουσιώδης για την εξέλιξη και την επιτυχία της στρατηγικής οικοδόμησης κράτους. Η ένταση των απειλών και η ικανότητα αντιμετώπισής τους αποτελούν κρίσιμο παράγοντα του ηγεμόνα για την ταχύτητα και την επιτυχία της οικοδόμησης του κράτους. Η στρατηγική οικοδόμησης κράτους του Πούτιν περιλάμβανε

τρία στάδια: πρώτον, τη μέγιστη μείωση των εξουσιών του «κυβερνητικού συνασπισμού» του Γέλτσιν και τη συσσώρευση πόρων, δεύτερον, διοικητικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές πολιτικής, και τρίτον, την οικοδόμηση έθνους ως μέρος της οικοδόμησης κράτους. Παρά το γεγονός ότι αυτά τα στάδια αλληλοκαλύπτονταν, οι προτεραιότητες σε κάθε ένα από αυτά τα στάδια ήταν ορατές με σαφήνεια. (Busygina, 2016)

Σε μια εποχή όπου η πολιτική μετατοπίζεται από τα συμφέροντα και τις ιδεολογίες προς τις ταυτότητες και τις αξίες, ο Πούτιν κατόρθωσε να επιτύχει συμβιβασμούς μεταξύ πολιτικών και ομάδων που σε προηγούμενες εποχές ήταν σε σύγκρουση, ιδίως μεταξύ της εργατικής τάξης και της φιλόδοξης μεσαίας τάξης. Το ύφος του Πούτιν ήταν αντιπολιτικό και, πράγματι, σοβαρά τεχνοκρατικό, ωστόσο, ως ηγέτης που αντιμετώπιζε την ανάγκη επίτευξης συμβιβασμού μεταξύ αντίπαλων συμφερόντων και απόψεων, απέδειξε την εξαιρετική του πολιτική επιδεξιότητα. Η τεχνοκρατική προσέγγιση του Πούτιν στη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων συνδύαστηκε με μια ικανότητα που σε παλαιότερες εποχές θα αναγνωριζόταν ως χάρισμα. Αν και δεν είναι φυσικά ένα χαρισματικό άτομο, η προσωπικότητα του Πούτιν αντανakλούσε όχι μόνο το μεγαλείο του αξιώματος αλλά και ένα μοναδικό μείγμα αυτό του λαϊκού αλλά και ενός δημιουργού μιας περιόδου ρωσικής απογοήτευσης και ευαλωτότητας. Η ηγεσία του Πούτιν αποτελούσε έναν χαρακτηριστικό τύπο νεοεξουσιαστικής σταθεροποίησης που δεν απέρριπτε τις δημοκρατικές αρχές της συνταγματικής τάξης στην οποία βασιζόταν, αλλά ταυτόχρονα δεν επέτρεπε στο πλήρες δυναμικό της δημοκρατικής διαδικασίας να αναπτυχθεί. (Sakwa, 2008)

Καθώς ο Πούτιν ανασχεδίασε το πολιτικό πεδίο της χώρας, οι βιομηχανίες που εξαρτώνται από τους φυσικούς πόρους, όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, έγιναν οι κυριότεροι τομείς που ενίσχυσης του κράτους. Οι αυξανόμενες τιμές του πετρελαίου επέτρεψαν στον αυξανόμενο κρατικό προϋπολογισμό να ενισχύσει την εξουσία του κράτους έναντι των Ρώσων ολιγαρχών, που θεωρούνταν πιθανοί οικονομικοί και πολιτικοί αντίπαλοι. Με αυτόν τον τρόπο, η βάση της προεδρικής εξουσίας εξαρτήθηκε από την αναγκαστική συνεργασία των ολιγαρχών με τον πρόεδρο, κατά την δεκαετία του 2000. Οι Ρώσοι ολιγάρχες είχαν τη δυνατότητα να συνεχίσουν τις επιχειρήσεις τους εφόσον συνεργάζονταν με την κυβέρνηση. Για τον Πούτιν η οικονομία της ελεύθερης αγοράς ήταν ο μοναδικός δρόμος για την ανάπτυξη της Ρωσίας, δείχνοντας ότι δεν υπήρχε άλλη επιλογή εκτός από την υποστήριξη της ελεύθερης αγοράς και αποφεύγοντας πολιτική αναταραχή, οικονομική κρίση και ριζικές μεταρρυθμίσεις. (Seyaz, 2020) Ο Πούτιν εισήγαγε ένα επίπεδο άνεσης στη Ρωσία κατά την πρώτη δεκαετία της προεδρίας του. Η οικονομία αναπτύχθηκε σημαντικά και προσέλκυσε ξένους επενδυτές. Σύμφωνα με τον Alexander Gabuev, υψηλόβαθμου συνεργάτη του Carnegie Moscow Center, η περίοδος αυτή μπορεί να

θεωρηθεί ως μία από τις πιο επιτυχημένες στην ιστορία της Ρωσίας, με ένα επίπεδο ευημερίας και ελευθερίας χωρίς προηγούμενο. (Cohen, 2022) Ο Πούτιν βρήκε υποστήριξη στον πληθυσμό που αναζητούσε «τάξη» και «ισχυρό χέρι». Αυτή η υποστήριξη αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη της εξουσίας του κράτους. Παρόλα αυτά, αντί να προσφέρει άμεση και άνετη ζωή, ο Πούτιν, προσέφερε υποσχέσεις τάξης, ασφάλειας και ενός ισχυρού και αποτελεσματικού κράτους. Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και η διασφάλιση ειρήνης στον Βόρειο Καύκασο ήταν σημαντικά θέματα. Η επιτυχία της αποστολής οικοδόμησης κράτους εξαρτάται από τις αποφάσεις σχετικά με την κατανομή της εξουσίας. Έτσι, ο Πούτιν προσπάθησε να ελέγξει τα κέντρα εξουσίας που ανταγωνίζονταν το Κρεμλίνο, όπως οι ολιγάρχες, οι περιφερειάρχες και η Κρατική Δούμα. (Busygina, 2016)

Ο Πούτιν επεδίωξε μια ριζική αναδιάρθρωση του ρωσικού συστήματος λήψης αποφάσεων από την αρχή, προωθώντας την αρχή της «κάθετης εξουσίας». (Φράγκου, 2008) Ο Πούτιν αντλώντας διδάγματα από τα λάθη του Γέλτσιν, κατάφερε να δημιουργήσει ένα δικό του πολιτικό κόμμα, την «Ενωμένη Ρωσία», και να το οργανώσει ιεραρχικά, επιτυγχάνοντας έτσι να εξασφαλίσει την υποστήριξη της Κρατικής Δούμας. Το κόμμα λειτούργησε ως εργαλείο για τις πολιτικές του φιλοδοξίες και οι αποφάσεις του θεωρούνταν κυρίαρχες σε σχέση με τα έγγραφα που εκπονούνταν στην Προεδρική Διοίκηση ή την Κυβέρνηση. Αυτή η στρατηγική του Πούτιν ενισχύθηκε και από την ικανότητά του να αντιμετωπίσει απειλές κατά της κυριαρχίας του, δημιουργώντας ένα αποτελεσματικό σύστημα άμυνας. Μέσω αυτών των δράσεων, προσπάθησε να εξαπατήσει αντίπαλα κέντρα εξουσίας και να εδραιώσει τη δική του θέση. (Busygina, 2016) Αυτό μεταφράστηκε με την άμεση υποταγή όλων των επιπέδων εξουσίας - τοπικού, περιφερειακού και ομοσπονδιακού - στον έλεγχο του Κρεμλίνου. Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας, καταργήθηκε η άμεση εκλογή των κυβερνητών και επικυρώθηκε ο διορισμός τους από τον πρόεδρο, ενισχύοντας έτσι τη διοικητική κεντροποίηση της Ρωσίας. (Καραγιαννής, 2010) Για την ενίσχυση του ρόλου της κεντρικής εξουσίας, ο Πούτιν επιχείρησε να περιορίσει τις αρμοδιότητες των τοπικών κυβερνητών, οι οποίοι είχαν λάβει πολλές φορές εκτεταμένες εξουσίες από τον Γέλτσιν. Μέσω της Δούμας εγκρίθηκαν δύο νόμοι που προήγαγαν την επαναφορά ορισμένων εξουσιών στη Μόσχα. Με τον πρώτο νόμο, ο πρόεδρος αποκτά επιπλέον εξουσία για να απομακρύνει τους μη επιθυμητούς κυβερνήτες από το Συμβούλιο της Ομοσπονδίας (την Άνω Βουλή της χώρας, όπου εκπροσωπούνται οι περιφέρειες), ενώ με τον δεύτερο έχει το δικαίωμα να τους απολύσει αν παραβιάσουν έναν ομοσπονδιακό νόμο ή κατηγορηθούν για ποινικό αδίκημα, με σκοπό την ενίσχυση της κεντρικής εξουσίας. (Φράγκου, 2008) Η προσπάθεια ανασυγκρότησης του κράτους κατά τη διακυβέρνηση του Πούτιν οδήγησε σε περιορισμένη επέκταση της εξουσίας του καθεστώτος και μείωση του πολιτικού

πλουραλισμού στο σύνολό του. Η αυτονομία των περιφερειακών αρχών και των ολιγαρχών μειώθηκε, ενώ τα πολιτικά κόμματα ενσωματώθηκαν ή περιθωριοποιήθηκαν στο νέο σύστημα. Το καθεστώς του Πούτιν βασίστηκε σε μια ιδεολογία διοικητικής ορθολογικότητας και φοβόταν την ανεξάρτητη λειτουργία των πολιτικών δυνάμεων. Αν και η αντιπολιτική προσέγγιση του Πούτιν ήταν σε θέση να διαχειριστεί τις συγκρούσεις, δεν είναι σαφές αν κατάφερε να επιλύσει τα υποκείμενα προβλήματα. Παρόλο που οι φιλελεύθερες προσεγγίσεις εξασθένησαν στις εκλογές του 1999 και 2003, οι οικονομικές πολιτικές του Πούτιν ήταν εναρμονισμένες με τις αρχές της νεοφιλελευθερίας. Έτσι, ο Πούτιν μπόρεσε να ενσωματώσει φιλελεύθερες ιδέες στις πολιτικές του, αλλά ο φιλελευθερισμός ως πολιτικό κίνημα υπέστη ριζική αποδυνάμωση. (Sakwa, 2008) Οι εξουσίες διορισμού και παύσης αποτελούν σίγουρα έναν από τους πιο σημαντικούς τρόπους με τους οποίους ένας πρόεδρος μπορεί να επηρεάσει τις πολιτικές διαδικασίες, αντιμετωπίζοντας ένα δίλημμα. Αυτό μπορεί να είναι είτε ο διορισμός πιστών αξιωματούχων με ιδεολογικές συμπάθειες από τα προσωπικά του δίκτυα, είτε η εξασφάλιση ικανότητας και απόδοσης μέσω μιας πιο αξιοκρατικής προσέγγισης. Στη Ρωσία, συνήθως δίνεται προτίμηση στην πίστη παρά στην ικανότητα. Από τα μέσα της δεκαετίας του 2000 έχει τεθεί σε εφαρμογή ένα σύστημα εναλλαγής στελεχών, το οποίο ανταλλάσσει τακτικά τους αξιωματούχους σε ομοσπονδιακά και περιφερειακά κρατικά όργανα για την αποφυγή της τμηματικότητας και του τοπικισμού αντίστοιχα. Όταν οι πρόεδροι απολύουν αυτούς τους αξιωματούχους, συχνά εκλαμβάνεται ως εκκαθάριση ή αδυναμία του προέδρου, καθώς οι εν λόγω αξιωματούχοι θεωρούνται ότι δεν είναι πλέον αξιόπιστοι. Από την άλλη πλευρά, η τακτική εναλλαγή στελεχών μπορεί επίσης να ερμηνευτεί ως χαρακτηριστικό της διοικητικής συγκεντροποίησης και του σχηματισμού κράτους. Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί ότι η περιστροφή στελεχών μπορεί να ευνοεί την αποτροπή πραξικοπήματος, αποτρέποντας την εναρμόνιση και την εξέγερση. (Burkhardt, 2017) Η δημιουργία του νέου κράτους στη Ρωσία βασίστηκε στην προϋπάρχουσα δομή της εποχής του Γέλτσιν, με τον Πούτιν να αντιστέκεται σε ουσιαστικές αλλαγές στο Σύνταγμα προκειμένου να διατηρήσει τη σταθερότητα και να αποφύγει ενδεχόμενες κρίσεις, όπως την κατάργηση της Ομοσπονδίας. Η συνέχεια της παραμονής του στην εξουσία ήταν ζωτικής σημασίας, με την παράταση της προεδρικής θητείας και τον «στρατηγικό» ελιγμό μεταξύ του Πούτιν και του Μεντβέντεφ το 2012(συμφωνία μεταξύ τους ήδη από το 2008). Η εξωτερική διάσταση της διαδικασίας περιελάμβανε την έννοια της «κυρίαρχης δημοκρατίας» για την υποστήριξη της κρατικής εξουσίας, καθώς και το αυξανόμενο χάσμα μεταξύ οικονομικού ανοίγματος και πολιτικής αποστασιοποίησης από τη Δύση. Μέσω της συγκέντρωσης εξουσίας και πόρων, ο Πούτιν εδραίωσε την ελίτ του και χτίζοντας το κράτος, αξιοποίησε αποτελεσματικά την έλλειψη

λειτουργικού δικαστικού συστήματος και τον περιορισμένο ρόλο του κοινοβουλίου και της κοινωνίας των πολιτών. Στη συνέχεια, ο Πούτιν προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις και αλλαγές πολιτικής, καθιερώνοντας την κρατική ελίτ και διασφαλίζοντας τη σταθερότητα της εξουσίας του. (Busygina, 2016) Ο Πούτιν στρατολόγησε πρώην συνεργάτες του από την Αγία Πετρούπολη και τις δυνάμεις ασφαλείας και θέσπισε μια ομάδα επικεντρωμένη στην προεδρική διοίκηση στο Κρεμλίνο, που οδήγησε στη διαμόρφωση μιας νέας ατζέντας. (Sakwa, 2008) Η «μάχη κατά της διαφθοράς» που προωθεί ο Πούτιν έχει γίνει σημαντικό κομμάτι της λαϊκής υποστήριξης προς τον Πρόεδρο. Οι συνεχείς αποκαλύψεις διαφθοράς συνιστούν επιβεβαίωση της συνεχούς προσοχής που δίνει στα θέματα αυτά ο Πούτιν και η κυβέρνηση του. Επιπλέον, η χρήση νέων τεχνολογιών έχει ενισχύσει τη δυνατότητα του κράτους να παρακολουθεί τους πολίτες του και να ενισχύει την ίδια τη νομιμότητά του. Ο βασικός στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα έθνος που όχι μόνο δεν θα δημιουργούσε δυσκολίες για το κράτος, αλλά θα εκφράζει πλήρη πίστη και θα αποτελεί σταθερή πηγή υποστήριξης για το δημόσιο σύστημα. Στην πραγματικότητα, η αποστολή ήταν να οικοδομηθεί το έθνος προς όφελος του κράτους. (Busygina, 2016). Στην πραγματικότητα, έγινε το κράτος, συγχωνεύθηκε με τη Ρωσία. (Cohen, 2022)

Πολιτική αντιπολίτευση – δικαιώματα – ελευθερίες

Το «δίλημμα του βασιλιά», που περιεγράφηκε από τον Huntington (1968) ως ανάλυση των κινδύνων του εκσυγχρονισμού στις παραδοσιακές μοναρχίες, παραμένει εξαιρετικά επίκαιρο στη μετασοβιετική Ρωσία. Η οικονομική ανάπτυξη, η οποία αποτελεί κεντρικό στοιχείο του εκσυγχρονισμού, οδήγησε σε αύξηση των αιτημάτων για πολιτικές ελευθερίες, κυρίως από την αστική μεσαία τάξη, προκαλώντας ένα ακούσιο ζήτημα σχετικά με τη νομιμότητα ενός αυταρχικού καθεστώτος και των πολιτικών του. Το κύμα πολιτικών διαμαρτυριών στη Ρωσία το 2011/12 αντιπροσώπευε ένα παράδειγμα αυτών των αιτημάτων. Οι πολιτικοί ηγέτες βρέθηκαν ενώπιον της δύσκολης επιλογής ανάμεσα στη συνέχιση του αυταρχικού σχεδίου εκσυγχρονισμού και την αύξηση των κινδύνων για περαιτέρω πολιτική ανισορροπία και τη διατήρηση της εξουσίας τους με κάθε κόστος. Τα αυταρχικά καθεστάτα συχνά αποδέχονται τους κινδύνους του εκσυγχρονισμού λόγω της εξάρτησής τους από τη νομιμότητα των ενσωματωμένων θεσμών όπως η παραδοσιακή μοναρχία ή τα κυρίαρχα κόμματα. Ωστόσο, τα εκλογικά αυταρχικά καθεστάτα βασίζονται στη νομιμότητα που προέρχεται από την απόδοση. Δημιουργούν πολιτικούς θεσμούς που μιμούνται αυτούς των δημοκρατιών, αλλά εκτελούν διαφορετικές λειτουργίες και επομένως είναι πιο ευάλωτα στην πολιτική ανισορροπία. Στη δεκαετία του 2010, οι αυξημένες πιέσεις στη ρωσική εσωτερική πολιτική, μαζί με τις μεγάλες διεθνείς εντάσεις με τη Δύση, παρουσίασαν κινδύνους ανισορροπίας που ήταν διαφορετικοί από αυτούς που προέκυψαν από την

οικονομική ανάπτυξη. Από τη σκοπιά του εκσυγχρονισμού, οι επιπτώσεις τους ήταν ακόμη πιο καταστροφικές από τις προσπάθειες διατήρησης του πολιτικού status quo, όπως αυτό που περιέγραψε ο Huntington ως «δίλημμα του βασιλιά». Οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις σχεδόν εξαφανίστηκαν από την ατζέντα της ρωσικής ηγεσίας, και η προοπτική για ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό που υποστηρίχθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 2000 φαίνεται απίθανη. (Gelman, 2021)

Κατά την περίοδο μεταξύ 1999 και 2002, το επίσημο κόμμα της Ρωσίας, αρχικά γνωστό ως Unity και στη συνέχεια ως Ενωμένη Ρωσία, διατήρησε την πλειοψηφία των εδρών στο Συμβούλιο της Ρωσίας. Αυτό επιτεύχθηκε μέσω μιας στρατηγικής συμμαχίας με κομμουνιστές και φιλελεύθερους, οι οποίοι αποκλείστηκαν από την πολιτική αρένα, ενισχύοντας τη νομοθετική εξουσία και παρέχοντας στήριξη στις πρωτοβουλίες του προέδρου. Το κόμμα του Πούτιν ενέκρινε νομοθεσία χωρίς περαιτέρω έλεγχο, μειώνοντας την αυτονομία του κοινοβουλίου και των αντιπροσωπευτικών μηχανισμών (για παράδειγμα, το 2001 εκδόθηκε νόμος που απαγόρευε τη δημιουργία περιφερειακών κομμάτων). Αυτό το κομματικό σύστημα απέκλεισε κάθε δυνατότητα δημιουργίας μιας πραγματικής αντιπολίτευσης στη χώρα. Ως μη ιδεολογικό κόμμα που επικεντρώνεται στον πρόεδρο, η Ενωμένη Ρωσία ανέλαβε τον ρόλο της διαχείρισης του πολιτικού ανταγωνισμού, της παρακολούθησης των αιτημάτων των ελίτ και των πολιτών, της προαγωγής στελεχών και του περιορισμού των κοινωνικών πιέσεων. (Chaguaceda, 2016)

Η πρώτη ενέργεια του Πούτιν ήταν η απόκτηση ελέγχου του ιδιωτικού τηλεοπτικού δικτύου και της τηλεόρασης, ενώ στη συνέχεια επεκτάθηκε ο έλεγχος σε κάθε τηλεοπτικό δίκτυο στην Ρωσία. Ακολούθησε η κατάληψη και των υπόλοιπων μέσων ενημέρωσης, όπως εφημερίδες και πρακτορεία πληροφοριών (σήμερα, υπάρχουν ελάχιστα ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης στη χώρα των 150 εκατομμυρίων ανθρώπων). (Albats, 2024) Σκοπός είναι η επηρεαστική διαχείριση στρατηγικών ακροατηρίων και η διακίνηση προπαγάνδας. (Λιαρόπουλος, 2020) Όσον αφορά τις εκλογές, από το 2000 και μετά, όλες χαρακτηρίστηκαν ως στημένες, υπό τον έλεγχο του Κρεμλίνου. Η διανομή χρημάτων επίσης ελέγχεται από το Κρεμλίνο, καθώς κάθε χορηγός πρέπει να εγκρίνεται από την κεντρική εξουσία πριν παράσχει οικονομική στήριξη σε πολιτικά κόμματα ή μέσα ενημέρωσης. Ο Πούτιν κατέστησε σαφές στους επιχειρηματίες ότι η υποστήριξή τους εξαρτάται από τη συμμόρφωσή τους με τις οδηγίες του Κρεμλίνου, με την απαγόρευση της οικονομικής ενίσχυσης σε πολιτικά κόμματα ή μέσα ενημέρωσης χωρίς την έγκριση της κεντρικής εξουσίας. Από τις εκλογές του 2003, ο κάθε χορηγός πρέπει να εξασφαλίσει την έγκριση του Κρεμλίνου πριν παράσχει οικονομική ενίσχυση, με την κεντρική εξουσία να αποφασίζει πού θα διατεθούν τα κονδύλια. Υπάρχει επίσης έλλειψη ισοτιμίας στην πρόσβαση στα μέσα

ενημέρωσης, καθώς οι πολιτικοί αντίπαλοι του Πούτιν δεν έχουν την ίδια παρουσία στην τηλεόραση με το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία. (Albats, 2024)

Το καθεστώς του Πούτιν, παρότι φαίνεται ισχυρό και καθολικό όπως κάθε ολοκληρωτικό, στην πραγματικότητα αποτελεί μια θεσμική βάση που χάνει την ισχύ της. Οι νόμοι, ακόμα και αυτοί που συνιστούν τμήμα του αυταρχικού συστήματος καταστολής, εφαρμόζονται με αυθαιρεσία. Οι αξιωματούχοι και τα όργανα επιβολής του νόμου ενεργούν σύμφωνα με αποφάσεις που φαντάζονται ότι θα έπαιρνε ένα μόνο άτομο στη θέση τους: ουσιαστικά, το σύστημα αποτελείται από μια μικρή ομάδα ανθρώπων που επικρατούν όπως ο Πούτιν. Αντί να ενισχύονται τα θεμέλια του κράτους, καταστρέφονται. Αντί να δημιουργούνται θεσμοί, διαβρώνονται και εξασθενούν. Υπάρχουν νόμοι, αλλά το κράτος, οι αστυνομικές δυνάμεις και τα δικαστήρια μπορούν να τους χρησιμοποιούν για να ασκήσουν έλεγχο εκτός των ορίων του συνηθισμένου κανονιστικού συστήματος. Ο Γερμανός δικηγόρος Ernst Fraenkel, στο έργο του «Το Διπλό Κράτος» που δημοσιεύτηκε το 1941, περιέγραψε ένα παρόμοιο φαινόμενο όπου παράλληλα με το «κανονιστικό κράτος» που παραμένει επίσημα σε ισχύ, υπάρχει ένα «προνομιακό κράτος» που χρησιμοποιεί βία κατά την κρίση του, χωρίς να λαμβάνει υπόψη του πέρα από τα λόγια το συνηθισμένο κανονιστικό σύστημα. Αυτή η «διπλή» προσέγγιση για τον εντοπισμό και την καταπολέμηση του «εχθρού» εκφράστηκε ακόμη και από έναν ανώτερο Ρώσο αξιωματούχο των υπηρεσιών επιβολής του νόμου σε μια περίπτωση: «Αυτοί οι άνθρωποι [ένας φοιτητής που είχε επικρίνει την «ειδική επιχείρηση»] είναι οι εχθροί μας. Μπορεί να μην διαπράττουν άμεσα κάποιο έγκλημα, αλλά οι στόχοι μας είναι άνθρωποι σαν αυτούς. Και αυτός ο στόχος είναι ο ίδιος για τις υπηρεσίες ασφαλείας, την αστυνομία και τους εισαγγελείς. (Kolesnikov, 2024)

Το 2012 εισήχθη νομοθεσία για τους «ξένους πράκτορες», που αφορούσε τους πολίτες Ρώσους ή ξένους οι οποίοι λαμβάνουν εξωτερική υποστήριξη και ασκούν πολιτική δραστηριότητα με σκοπό την προώθηση των συμφερόντων ενός άλλου κράτους. Αυτός ο νόμος προέβλεπε την υποχρεωτική εγγραφή τους ως ξένων πρακτόρων. Οι κριτικοί της νομοθεσίας επεσήμαναν ότι ο νομικός ορισμός της «πολιτικής δραστηριότητας» ήταν υπερβολικά ευρύς και περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, την παρακολούθηση εκλογών, την έκφραση απόψεων για τις πολιτικές ενός κράτους και τη συμμετοχή σε διαδηλώσεις. Αυτή η ερμηνεία έδινε τη δυνατότητα στις αρχές να εφαρμόζουν τον νόμο εναντίον οποιουδήποτε εκφράζει διαφωνία πριν από τις επερχόμενες εκλογές. Αυτό αντανακλούσε την άποψη των ρωσικών αρχών ότι οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών ήταν «πράκτορες της Δύσης» που επιδίωκαν να αποσταθεροποιήσουν την κυβέρνηση. Οι ρωσικές αρχές είχαν προκαλέσει οικονομική κρίση στην κοινωνία των πολιτών και είχαν αναγκάσει πολλές οργανώσεις να

κλείσουν. Στη συνέχεια, επιδίωξαν να δαιμονοποιήσουν περαιτέρω τους ακτιβιστές. Σύμφωνα με τον διευρυμένο νόμο, ξένοι δημοσιογράφοι θα μπορούσαν να θεωρούνται «ξένοι πράκτορες» εάν οι κρατικοί αξιωματούχοι θεωρούσαν ότι διέπραξαν πράξεις που δεν συμβαδίζουν με τον επαγγελματικό ρόλο του δημοσιογράφου. Οι «ξένοι πράκτορες» υπόκεινται σε περιορισμούς, όπως η υποχρέωση να παρέχουν οικονομικές αναφορές σχετικά με τις δραστηριότητές τους και η αναγνώρισή τους ως τέτοιοι σε δημοσιεύσεις στη Ρωσία. Επιπλέον, ένας άλλος νόμος που επικυρώθηκε από τον Πούτιν ήταν να απαγορεύει τη διεξαγωγή πολιτικών συγκεντρώσεων κοντά σε κτίρια υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης, όπως αστυνομικά τμήματα ή κτίρια που ανήκουν σε υπηρεσίες πληροφοριών. Τέλος, η ανταλλαγή προσωπικών δεδομένων ή πληροφοριών σχετικά με το έργο αξιωματικών πληροφοριών ή υπηρεσιών επιβολής του νόμου θεωρείται πλέον ποινικό αδίκημα. (Odynova, 2020)

Επίσης, στο στόχαστρο βρέθηκαν, με σχετικό νομοσχέδιο, και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), ειδικότερα αυτών που λαμβάνουν χρηματοδότηση από ξένες πηγές και επικεντρώνονται σε πολιτικά ευαίσθητα θέματα, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η κυβερνητική διαφάνεια και η εκλογική εποπτεία. Ως αποτέλεσμα, πολλές ξένες ΜΚΟ όπως οι οργανισμοί του National Endowment for Democracy, αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από τη Ρωσία, ενώ οι αντίστοιχες τοπικές ΜΚΟ όπως το Memorial Center είδαν τις δραστηριότητές τους περιορισμένες ή ακόμα και κλειστές. Το νομοσχέδιο αυτό υπήρξε αποτέλεσμα της υποστήριξης μιας συντηρητικής κοινωνικής πλειοψηφίας, η οποία υποστήριξε τις παραδοσιακές αξίες και πιστεύει ότι το κράτος πρέπει να διαδραματίσει σημαντικότερο ρόλο τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό πεδίο. Ως αποτέλεσμα, οι διαδηλώσεις για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων καταπιέστηκαν και χαρακτηρίστηκαν ως πολιτικό μέτωπο αντίθεσης προς τις θρησκευτικές αξίες. (Chaguaceda, 2016)

Η ρωσική κυβέρνηση τα τελευταία χρόνια έχει επιδιώξει να οργανώσει και να κωδικοποιήσει την κρατική ιδεολογία μέσω της δημοσίευσης σειράς εγγράφων. Αυτά περιλαμβάνουν ένα ειδικό προεδρικό διάταγμα του 2022 που περιλάμβανε μια λίστα με τις πνευματικές και ηθικές αξίες της Ρωσίας, καθώς και την ενημέρωση των Θεμελιωδών Αρχών Νομοθεσίας για τον Πολιτισμό το 2023, το οποίο ρύθμιζε τη ρωσική πολιτιστική κληρονομιά. Με τρόπους όπως η επιβολή τυποποιημένων βιβλίων ιστορίας και η διοργάνωση τελετών με τη σημαία, η Μόσχα επιχείρησε να ενισχύσει την ιδεολογία που υποστηρίζει τη ρωσική ταυτότητα. Ο Πούτιν έχει επενδύσει στην πολιτική εκπαίδευσης και στην ιστορική μνήμη με στόχο τη διαμόρφωση ενός μυθοποιημένου παρελθόντος που υποστηρίζει το συγκεκριμένο όραμα της ρωσικής ταυτότητας. Μέσω χρηματοδότησης νεανικών κινημάτων και πολιτιστικών εκδηλώσεων, το Κρεμλίνο προσπαθεί να

καθοδηγήσει τον ρωσικό πολιτισμό προς αυτήν τη κατεύθυνση, με σημαντικές επιπτώσεις στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική. (Grigorov, 2023)

Εξωτερική πολιτική

Ενεργειακή ασφάλεια

Από την εποχή που ο Βλαντίμιρ Πούτιν ανέλαβε την εξουσία, η Ρωσία έχει στοχεύσει στο να παίξει κυρίαρχο ρόλο στη διεθνή σκηνή. Η παγκόσμια επιρροή, θεωρείται ζωτικής σημασίας για την πολιτική ηγεσία και αυτός ο στόχος παραμένει σταθερός με την πάροδο του χρόνου, παρά τις σημαντικές εξελίξεις στα ενδιάμεσα στάδια. Κατά τη δεκαετία του 2000, εξωστρεφείς στρατηγικές όπως η διπλωματική δραστηριότητα και η ενεργειακή πολιτική χρησιμοποιήθηκαν για να ενισχυθεί η παγκόσμια επιρροή της Ρωσίας. (Balzacq, 2019)

Με την παγκοσμιοποίηση και την αυξανόμενη ζήτηση στην παγκόσμια αγορά, η ενέργεια έχει καταστεί το κύριο θεμέλιο της ρωσικής οικονομίας και το πιο επιδραστικό εργαλείο στην εξωτερική της πολιτική κατά τη δεκαετία του 2000. Στην σύνοδο κορυφής των G-8 το 2005, ο Πρόεδρος Πούτιν εξέφρασε υπερηφάνεια για το γεγονός ότι η Ρωσία ήταν ο παγκόσμιος ηγέτης στην αγορά ενέργειας, διαθέτοντας τις μεγαλύτερες δυνατότητες σε πετρέλαιο, φυσικό αέριο και πυρηνική ενέργεια συνολικά. Πράγματι, η Ρωσία έχει εξελιχθεί σε ηγέτης στην παραγωγή και εξαγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου παγκοσμίως, και διαθέτει τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου και ουρανίου (10 τοις εκατό). Η ενεργειακή στρατηγική του 2003 αναφέρει ρητά τους μεγάλους πόρους ως ένα πολιτικό μέσο, και αυτό επαναλαμβάνεται και στη νέα αντίληψη της εξωτερικής πολιτικής και της ασφάλειας στο δόγμα του 2009. (Oldberg, 2010)

Η Ρωσία έχει επιδιώξει επί σειρά ετών να ενταχθεί στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, επιτυγχάνοντας τον στόχο αυτό τον Αύγουστο του 2012. Έχει επικεντρωθεί σε σημαντικές επενδύσεις σε ενεργειακές υποδομές και μεταφορές, με στόχο την ενίσχυση των εξαγωγών της και τη βελτίωση της οικονομικής της θέσης στην παγκόσμια αγορά. Σημαντικές ρωσικές εταιρείες, τόσο κρατικές όσο και ιδιωτικές, έχουν καταφέρει να αποκτήσουν ηγετική θέση σε βασικούς τομείς, ειδικότερα στην παραγωγή πετρελαίου, στις αγορές αερίου και στην εξόρυξη πολύτιμων μετάλλων. Οι υψηλές τιμές του πετρελαίου συνέβαλαν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της Ρωσίας μεταξύ 1999 και 2013, ακόμα και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης του 2008, οι εταιρείες αυτές κατάφεραν να διατηρήσουν σημαντικά έσοδα για τη χώρα. (Balzacq, 2019)

Η Ρωσία αντιλαμβάνεται τον ανταγωνισμό για τους ενεργειακούς πόρους στη Μέση Ανατολή, την Αρκτική και την Κεντρική Ασία. Ένα από τα βασικά μακροπρόθεσμα ζητήματα που αντιμετωπίζει η Ρωσία είναι η εξάρτησή της από τις εξαγωγές ενέργειας, οι οποίες αποτελούν κρίσιμο παράγοντα για την οικονομία της. Για να διασφαλίσει αυτήν την εξάρτηση, το κράτος έχει αναλάβει αυστηρό έλεγχο στον τομέα μέσω νομοθεσίας, ιδιοκτησίας, εκπροσώπησης σε διοικητικά συμβούλια, και πληροφοριών. Παράλληλα, προσπαθεί να επεκτείνει την επιρροή της και σε άλλους τομείς, εστιάζοντας στον έλεγχο των αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου, καθώς και στην κυριαρχία στις εταιρείες που εμπλέκονται στη διανομή ρωσικού φυσικού αερίου στο εξωτερικό. Ωστόσο, οι περιορισμένες επενδύσεις των ρωσικών εταιρειών, εξερεύνησης νέων αποθεμάτων και στον εκσυγχρονισμό των αγωγών έχει ως αποτέλεσμα την αυξανόμενη εξάρτηση της Ρωσίας από εισαγωγές ενέργειας από Τουρκμενιστάν, Καζακστάν και Ουζμπεκιστάν, τα οποία στη συνέχεια πωλούνται στην Ευρώπη σε υψηλότερες τιμές. Παράλληλα, τα εν λόγω κράτη επιδιώκουν να διαφοροποιήσουν τις εξαγωγικές τους αγορές, ενισχύοντας τις σχέσεις τους με άλλους εταίρους. Για παράδειγμα, το Τουρκμενιστάν εγκατέστησε πρόσφατα αγωγούς φυσικού αερίου προς την Κίνα και το Ιράν μέσω Ουζμπεκιστάν και Καζακστάν. Αυτές οι εξελίξεις δημιουργούν πρόκληση για τη Ρωσία, καθώς επιδιώκει να διατηρήσει τον έλεγχο στην ενεργειακή αγορά της Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας, χρησιμοποιώντας την ενέργεια ως πολιτικό εργαλείο. (Oldberg, 2010) Αυτό περιλαμβάνει τη διακοπή ή τη μείωση των προμηθειών, την αύξηση των τιμών, και τη χρήση της τιμολογιακής πολιτικής ως μέσο πίεσης. Η εξάρτηση αυτή δεν είναι μονόδρομη, καθώς η Ρωσία επηρεάζεται επίσης από τις αντιδράσεις των εν λόγω κρατών, τα οποία προβαίνουν σε εμπάργκο και αύξηση των τιμών. Συνεπώς, η ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας έχει επιπτώσεις τόσο στο εσωτερικό της όσο και στο διεθνές πεδίο, διαμορφώνοντας πολιτικές επιλογές και διαπραγματεύσεις. Η «ενέργεια» αποτελεί πάντοτε σημαντικό παράγοντα στις διεθνείς σχέσεις, και ο «πόλεμος του φυσικού αερίου» μεταξύ της Ρωσίας και της Ουκρανίας στις αρχές του 2009 είναι ένα παράδειγμα αυτού του φαινομένου. Αυτή η κρίση είχε έντονες επιπτώσεις σε δεκαοκτώ ευρωπαϊκά κράτη, που βρέθηκαν αντιμέτωπα με τον κίνδυνο διακοπής του φυσικού αερίου με εξάρτηση κυρίως από τη διέλευση μέσω της Ουκρανίας. (Oldberg, 2010)

Ο βασικός στόχος της ρωσικής ενεργειακής πολιτικής είναι να αποκτήσει έλεγχο των μεταφορών και να μειώσει την εξάρτησή της από χώρες διέλευσης που μπορούν να ασκήσουν πίεση. Για να το επιτύχει αυτό, η Ρωσία επεκτείνει ή κατασκευάζει νέα λιμάνια για τις εξαγωγές πετρελαίου και άνθρακα απευθείας στη Δύση, αντί να βασίζεται στη διαμετακόμιση μέσω των χωρών της Βαλτικής. Ένα παράδειγμα αυτής της προσέγγισης είναι ο αγωγός φυσικού αερίου Nord Stream, που συμφωνήθηκε με τη Γερμανία το 2005

και προκάλεσε αντιδράσεις από τις χώρες της Βαλτικής. Για να αντιμετωπίσουν την πίεση από τη Ρωσία, πολλές χώρες προσπαθούν να διασφαλίσουν την προμήθεια πετρελαίου, φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας από τη Δύση. Ωστόσο, η οικονομική βιωσιμότητα του αγωγού Nord Stream είναι αμφισβητήσιμη λόγω του αυξανόμενου κόστους και των προβλημάτων στην εξασφάλιση των ρωσικών αποθεμάτων φυσικού αερίου για την λειτουργία του αγωγού. Επιπλέον, η Ρωσία έχει αναπτύξει τον αγωγό φυσικού αερίου Blue Stream κατά μήκος της Μαύρης Θάλασσας προς την Τουρκία και σχεδιάζει τον South Stream μέσω της Μαύρης Θάλασσας, παρακάμπτοντας την Ουκρανία και την Τουρκία και εμποδίζοντας το έργο του αγωγού Nabucco της ΕΕ. Η Ρωσία έχει συνάψει συμφωνίες με τη Βουλγαρία και τη Σερβία, που περιλαμβάνουν σημαντικά ρωσικά μερίδια στα ενεργειακά τους περιουσιακά στοιχεία, ενώ η πορεία του South Stream αλλάζει συνεχώς καθώς η Ρωσία παίζει με τις βαλκανικές χώρες. Η Ρωσία επίσης προσπαθεί να κατασκευάσει έναν πετρελαιοαγωγό προς την Ανατολική Σιβηρία προς την ακτή του Ειρηνικού, ενισχύοντας έτσι την ανεξαρτησία της αγοράς ενέργειας. (Oldberg, 2010) Επιπρόσθετα, η Ρωσία, έχει επεκτείνει την παρουσία της στις ενεργειακές αγορές άλλων χωρών, όπως η Κίνα και η Ινδία, συνάπτοντας συμφωνίες για την παροχή φυσικού αερίου και άλλων ενεργειακών πόρων. Οι περιορισμοί που έχουν επιβληθεί από τα δυτικά έθνη λόγω γεωπολιτικών διαφορών έχουν επηρεάσει την πρόσβαση της Ρωσίας σε τεχνολογία και επενδύσεις στον ενεργειακό της τομέα. Ως απάντηση, η Ρωσία έχει αναζητήσει εναλλακτικές αγορές και έχει αναπτύξει στενούς δεσμούς με άλλες χώρες, όπως η Κίνα, προκειμένου να διασφαλίσει την ενεργειακή της ασφάλεια και να ενισχύσει την πολιτική της επιρροή. (Choudary, 2023)

Ενίσχυση συνεργασιών και επιρροών

Κατά την έλευση του Πούτιν στην εξουσία, οι σχέσεις με τη Δύση φαινόταν να είναι σε θετικό μονοπάτι. Πολλές δυτικές χώρες είχαν ανοίξει τις πόρτες τους προς τη Ρωσία, παρέχοντάς της πληθώρα ευκαιριών να επεκτείνει τη διεθνή επιρροή της και να εδραιώσει τον ρόλο της στον κόσμο. Η Δύση αναγνώριζε τη Ρωσία ως διάδοχο της Σοβιετικής Ένωσης, εξασφαλίζοντάς της μια μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Η Ρωσία ενσωματώθηκε σε διεθνείς οργανισμούς όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και το G8, ενώ υπέγραψε συμφωνίες συνεργασίας με την ΕΕ. Η Γερμανία ξεκίνησε Ostpolitik που ήταν στην πραγματικότητα μια φιλορωσική πολιτική που βασιζόταν σε μια αρχή «πρώτα η Ρωσία», και σε αυτό το πλαίσιο η Ρωσία απολάμβανε το καθεστώς της Γερμανίας. Παράλληλα ο ΟΑΣΕ προώθησε φιλικές προς τη Ρωσία πολιτικές σχετικά με την κατάσταση των ρωσόφωνων στα κράτη της Βαλτικής. Κατά την περίοδο αυτήν, οι σχέσεις με τη Δύση δεν αποτελούσαν κύριο αντικείμενο ανησυχίας για τον Πούτιν. (Busygina, 2016). Η Ρωσία ενίσχυσε τις συνεργασίες της στους τομείς της ασφάλειας και του στρατού μέσα από την

συμμετοχή της στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO) με την Κίνα και τέσσερις χώρες της Κεντρικής Ασίας από το 2001, καθώς και στο Συλλογικό Οργανισμό Συνθήκης Ασφαλείας (CSTO), μια στρατιωτική συμμαχία που ιδρύθηκε με έξι μετασοβιετικά κράτη από το 2002. Το Κρεμλίνο ανέλαβε επίσης δράση για τη μεγιστοποίηση της θέσης της Ρωσίας στον ΟΗΕ με το δικαίωμα αρνησικυρίας και προώθησε πολυμερείς διπλωματικές προσπάθειες με τη δημιουργία παράλληλων θεσμών. (Balzacq, 2019)

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, η Ρωσία επεδίωκε να ανακτήσει τη θέση του ανεξάρτητου παίκτη στην Ασία. Κατά τη διάρκεια του 2000 και του 2001, η Μόσχα ενίσχυσε τις σχέσεις της με την Κίνα, αναζωογόνησε τη συνεργασία της με την Ινδία, προσπάθησε να αποκαταστήσει τις σχέσεις με την Ιαπωνία και να αναβαθμίσει τις σχέσεις με προηγούμενους συμμάχους από τη σοβιετική εποχή, όπως το Βιετνάμ και η Βόρεια Κορέα. Η Ρωσία υπέγραψε διμερείς συνθήκες συνεργασίας με την Κίνα και συντόνισε τις θέσεις της με αυτήν σε διεθνή ζητήματα, όπως η αμυντική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών. Μαζί με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, η Ρωσία και η Κίνα ίδρυσαν τον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης, ενώ επέδειξε «στρατηγικές εταιρικές σχέσεις» με την Ινδία και το Βιετνάμ. Ωστόσο, η οικονομική σημασία της Ασίας για τη Ρωσία παρέμεινε περιορισμένη, με τις πωλήσεις όπλων να αποτελούν το κύριο στοιχείο του εμπορίου της Ρωσίας στην περιοχή. Δύο βασικοί παράγοντες – η μονοπολικότητα και η αμερικανική κυριαρχία – διαμόρφωσαν τις εξωτερικές προτιμήσεις της Ρωσίας εκείνη την εποχή. Μια πιο πολύπλευρη παρουσία στην Ασία αναμενόταν να μειώσει τον δυτικοκεντρισμό της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, να ενισχύσει τη διαπραγματευτική θέση της Μόσχας έναντι της Δύσης και να ισορροπήσει την επιρροή των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον οδήγησαν σε αλλαγές στις εξωτερικές προτιμήσεις της Ρωσίας, με τη γεωπολιτική εστίαση να αντιστρέφεται μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου. (Kaczmarek, 2014)

Από το 2014, η ρωσική αντίδραση έναντι της αμερικανικής εξουσίας έχει ενταθεί σημαντικά. Παρά την διακριτική δυσαρέσκεια προς τις Ηνωμένες Πολιτείες και συχνά την αντιπαράθεση με αυτές, το Κρεμλίνο επιδιώκει επίσης μια ενεργή εξωτερική πολιτική, εμπλοκή στην Κίνα και άλλες χώρες της Ανατολικής Ασίας και παρέμβαση στη Μέση Ανατολή. Ο στόχος της είναι να αποδυναμώσει την αμερικανική στρατιωτική ισχύ και να αποσυνδέσει τις ΗΠΑ από τους συμμάχους τους. Συνολικά, αυτές οι ενέργειες αποτελούσαν αντίδραση στις ανισότητες που προέκυψαν μετά το 1991 και που η Ρωσία αντιμετώπιζε δυσκολίες να αποδεχτεί. Ως αποτέλεσμα, ο Πούτιν επέδειξε αποφασιστικότητα να τις αντιστρέψει. Τούτων δοθέντων πραγματοποίησε την πρώτη σύνοδος κορυφής των BRIC (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα) στην Αικατερινούπολη, στα Ουράλια, τον Ιούνιο του 2009.

Αυτή η ρωσική προσπάθεια να επισπεύσει την έναρξη ενός πολυπολικού συστήματος αποτελούσε επίσης τρόπο υπονόμευσης της υπεροχής των Ηνωμένων Πολιτειών στις διεθνείς σχέσεις. Συνολικά, αυτές οι ενέργειες αποτελούσαν αντίδραση στις ανισότητες που δημιουργήθηκαν μετά το 1991 και τις οποίες η Ρωσία αντιμετώπιζε δυσκολίες να αποδεχτεί, ενώ ο Πούτιν επιδίωξε να τις αντιστρέψει. Ταυτόχρονα, υποστηρίζει τις συντηρητικές αξίες και υιοθετεί μια αντιφιλελεύθερη ατζέντα, που προσφέρει έναν αντί-μοντέλο που θα μπορούσε να στηρίξει την ανοικοδόμηση καλών σχέσεων με συντηρητικά καθεστάτα που αντιτίθενται στις φιλελεύθερες αξίες και τις Δυτικές δημοκρατίες. (Balzacq, 2019)

Η εξωτερική πολιτική του Πούτιν

Η προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και η διατήρηση της πολιτικής ανεξαρτησίας αποτελούσαν τον θεμελιώδη εθνικό συμφέρον για κάθε κράτος. Ο διακεκριμένος θεωρητικός των διεθνών σχέσεων, Kenneth N. Waltz, εξέφρασε με ευγλωττία ότι κάθε κράτος επιδιώκει τα συμφέροντά του με τον τρόπο που κρίνει καλύτερο. Η δύναμη αποτελεί μέσο για την επίτευξη των στόχων των κρατών, καθώς δεν υπάρχει αξιόπιστος μηχανισμός για την επίλυση των συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ κρατών σε συνθήκες αναρχίας (Tripathi, 2017)

Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η ρωσική ηγεσία επιχείρησε να αναδιαμορφώσει την ταυτότητα της Ρωσίας στη διεθνή πολιτική σκηνή. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Ρωσία αποκατέστησε τον ρόλο της ως ανεξάρτητος διεθνής παράγοντας. Το 2002, ο ηγέτης της, διαμόρφωσε μια στρατηγική εξωτερικής πολιτικής που την παρουσίαζε ως Μεγάλη Δύναμη, με ευθύνη για την παγκόσμια και περιφερειακή ασφάλεια. (Tripathi, 2017) Η ρωσική εξωτερική πολιτική επικεντρώθηκε στην προώθηση και την εξυπηρέτηση της ευημερίας των Ρώσων πολιτών. Η οικονομική και ενεργειακή διπλωματία διαδραμάτισαν, και εξακολουθούν, σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση αυτών των στόχων, με την οικονομική επιρροή να συνδέεται στενά με την πολιτική επιρροή, στο εξωτερικό αλλά και ως μέσω πειθαναγκασμού. (Δημόπουλος, 2018) θέτοντας τα θεμέλια για την επάνοδό της ως Μεγάλη Δύναμη. Σύμφωνα με τον Nikitin (2008), η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας καθορίζεται από πέντε βασικούς παράγοντες: τον χαρακτήρα της ηγεσίας, την κατάσταση των φυσικών πόρων, την εστίαση στην Κεντρική Ασία, την επιλογή μεταξύ παγκόσμιας υπερδύναμης και περιφερειακής δύναμης, και τις πολιτικές τάσεις που κυμαίνονται από τον απομονωτισμό έως την παγκοσμιοποίηση. Ο Πούτιν υιοθέτησε μια ενεργητική εξωτερική πολιτική, συνδυάζοντας την ατλαντική με την ευρασιατική προοπτική, και πρόβαλε την έννοια της πολυπολικότητας έναντι του δυτικού εκσυγχρονισμού. Η Ρωσία προώθησε τον ΟΑΣΕ ως τον κύριο οργανισμό για την ηπειρωτική ασφάλεια, σε αντιδιαστολή με το ΝΑΤΟ. Η προσέγγιση του Πούτιν προς τη

Δύση ήταν ισορροπημένη, ούτε φιλοδυτική ούτε αντιδυτική, (Tripathi, 2017) αντικειμενική χωρίς στερεότυπα και συναισθηματισμούς εμμονές και αγκυλώσεις του παρελθόντος, (Δημόπουλος, 2018) υποστηρίζοντας την ιδέα ενός πολυπολικού κόσμου και της διεθνούς συνεργασίας. Ο Πούτιν τόνισε τη σημασία μιας ρεαλιστικής εξωτερικής πολιτικής, προωθώντας έναν «νέο ρεαλισμό» που συνδυάζεται με ήπια δύναμη και απορρίπτει τη λογική του μηδενικού αθροίσματος στις διεθνείς σχέσεις. (Tripathi, 2017) Ο άνδρας της Πετρούπολης ανταγωνίσθηκε με τον Homo Sovieticus. (Cohen, 2022)

Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας θα επικεντρωνόταν στη γεωοικονομία. Ο Πούτιν είχε επανειλημμένα επισημάνει ότι η οικονομική ευημερία της χώρας θα αποτελούσε προτεραιότητα κατά τις διπλωματικές επαφές. Σε μία κεντρική του ομιλία, επισήμανε ότι η ένταξη στην παγκόσμια οικονομία αποτελεί στρατηγικό στόχο και προώθησε το οικονομικό συμφέρον της Ρωσίας ως μέσο για την επίτευξή του. Αυτό οδήγησε στην ένταξή της στον ΠΟΕ και στην ομάδα των G8 παρά τις ενδοπολιτικές αντιθέσεις. Επιπλέον, δήλωσε τη συνάφειά του με την Ευρώπη, προσδιορίζοντας τη Ρωσία ως ευρωπαϊκή χώρα τόσο γεωγραφικά όσο και πολιτιστικά. Με την πολιτική της «μεγαλύτερης Ευρώπης», ο Πούτιν επέμεινε στη σημασία της στρατηγικής αυτής κατεύθυνσης στην εξωτερική πολιτική. (Tripathi, 2017) Δόθηκε έμφαση στην ασφάλεια και την εδαφική ακεραιότητα της χώρας, ενώ παράλληλα αυξήθηκε ο φόβος έναντι ξένων και του ισλάμ. (Ζαϊπελ, 2016) Ιδιαίτερα μετά τον δεύτερο πόλεμο στην Τσετσενία και την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ, η εθνική ασφάλεια έγινε η κύρια προτεραιότητα για το καθεστώς του Πούτιν. (Tripathi, 2017) Έβλεπε τον εαυτό του ως μέρος μιας πολιτισμικής μάχης για λογαριασμό του Χριστιανισμού. (Cohen, 2022) Η Ρωσία συμμετείχε ενεργά στον «συνασπισμό κατά του τρόμου», εκφράζοντας τη δέσμευσή της και προσφέροντας συμπάθεια στον Αμερικανό πρόεδρο, ενώ παράλληλα παρουσίασε πέντε τομείς συνεργασίας κατά της «διεθνούς τρομοκρατίας». Ωστόσο, ο Πούτιν ήταν σαφής ότι η σύγκλιση συμφερόντων σχετικά με την παγκόσμια τρομοκρατία δεν σήμαινε ότι η Ρωσία υποτάσσεται στις ΗΠΑ. (Tripathi, 2017) Η επέμβαση της Αμερικής στο Ιράκ, δημιούργησε αντιπαράθεση, εντός της Δυτικής Συμμαχίας, με την Ρωσία να επικεντρώνεται σε προσπάθειες ενίσχυσης των σχέσεων μεταξύ των χωρών της Δυτικής Ευρώπης. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στη βελτίωση των σχέσεων με την Ισπανία και την Πορτογαλία. Ταυτόχρονα, ο Ρώσος Πρόεδρος θα επικεντρωθεί στην ενίσχυση των σχέσεων με τις δύο ισχυρότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη Γαλλία και τη Γερμανία. (Δημόπουλος, 2018) Κατά τη δεύτερη περίοδο διακυβέρνησης του (2005-2008), παρατηρείται μια εμφανής ενίσχυση και αποφασιστικότερη προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική της Ρωσίας, ιδίως όσον αφορά τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες. Ο στόχος της ήταν η επέκταση της

επιρροής της στην εν λόγω περιοχή, προκειμένου να καθιερωθεί ως περιφερειακή υπερδύναμη. Επιπλέον, παρότι η Ρωσία αναγνώριζε την αμερικανική κυριαρχία, διατηρούσε αμφισβητήσεις σχετικά με την ηγεμονία των Ηνωμένων Πολιτειών. Παράλληλα, προσπαθούσε να διατηρήσει στενές σχέσεις συνεργασίας με τις δυτικές χώρες, αντιμετωπίζοντας συγκρούσεις όταν τα δικά της συμφέροντα εκτίθεντο σε κίνδυνο, όπως στην περίπτωση της επέκτασης του NATO και της αμερικανικής αντιβαλλιστικής ασπίδας, (Δημόπουλος, 2018) στην Ανατολική Ευρώπη, όπου ενίσχυσαν τους φόβους για έναν νέο «ψυχρό πόλεμο». (Tripathi, 2017) καθώς και κατά τη διάρκεια της κρίσης στην Οσσετία και την Αμπχαζία το 2008. Κατά την ίδια περίοδο, παρατηρείται η ανάπτυξη εναλλακτικών σχέσεων συνεργασίας με άλλες χώρες προς τη Δύση, όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία, με έμφαση στα B.R.I.C.S., στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης και στην τότε Ευρασιατική Τελωνειακή Ένωση, η οποία στη συνέχεια εξελίχθηκε στην Ευρασιατική Οικονομική Ένωση. (Δημόπουλος, 2018) Κατά τον Φεβρουάριο του 2007, μετά τη Διάσκεψη για την Ασφάλεια στο Μόναχο, ο Πούτιν κατέδειξε την επιδείνωση των σχέσεων Μόσχας-Ουάσινγκτον, κατακρίνοντας την αμερικανική πολιτική ως «επιβολή της θέλησης της στον κόσμο». (Tripathi, 2017) Οι σχέσεις οξύνθηκαν ιδιαίτερα όταν, κατά τη σύνοδο κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι το 2008, εξετάστηκε η προοπτική ένταξης της Γεωργίας και της Ουκρανίας στη συμμαχία. Ο Πούτιν θεώρησε την εν λόγω κίνηση ως άμεση απειλή, υπονοώντας ότι η Ουκρανία θα εξαλειφόταν εάν γινόταν μέλος του NATO. Η ρωσική εισβολή στη Γεωργία τον Αύγουστο του 2008 κατέδειξε την αποφασιστικότητα του Πούτιν να αποτρέψει την ένταξη των δύο χωρών στη συμμαχία, διατηρώντας τη Γεωργία εκτός NATO. (Μερσχαίμερ, 2022) ενώ παράλληλα αναγνώριση την ανεξαρτησία της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας, ενσωματώνοντάς τις στη Ρωσία. (Cohen, 2022) Μια σειρά διαδηλώσεων κατά του Πούτιν μετά τις κοινοβουλευτικές εκλογές του 2011 θεωρήθηκαν από το Κρεμλίνο ως υποκινούμενες από τη Δύση, ειδικότερα από τις Ηνωμένες Πολιτείες, με στόχο την πρόκληση μιας έγχρωμης επανάστασης στη Ρωσία. Η στρατιωτική επέμβαση του NATO στη Λιβύη και η ανατροπή του Συνταγματάρχη Καντάφι από την εξουσία αξιολογήθηκαν από τη Μόσχα ως ενέργειες που δεν είχαν εξουσιοδοτηθεί από την απόφαση 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Η εξάπλωση των αραβικών εξεγέρσεων στη Συρία, όπου βρίσκεται η τελευταία στρατιωτική βάση της Ρωσίας εκτός του πρώην σοβιετικού χώρου, και η προσπάθεια ανατροπής του φιλορωσικού καθεστώτος του Άσαντ ενέτειναν τις ανησυχίες της Μόσχας. Το πραξικόπημα στην Ουκρανία και η αποπομπή του φιλορώσου Προέδρου της, καθώς και οι επακόλουθες εξελίξεις στη χώρα, επίσης θορύβησαν τη Μόσχα. Η Ρωσία αντιλαμβανόταν μια αυξανόμενη πρόθεση των ΗΠΑ να εμπλέκεται στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών με σκοπό την ανατροπή των

κυβερνήσεων και την αντικατάστασή τους με καθεστώτα πιο φιλικά προς την Ουάσιγκτον. Το Κρεμλίνο, θεωρώντας ότι αυτή η πολιτική των ΗΠΑ απειλούσε την επιρροή της Μόσχας σε διάφορες χώρες παγκοσμίως, ιδίως στον μετασοβιετικό χώρο, τη Μέση Ανατολή και την ίδια τη Ρωσία, υιοθέτησε μια άκρως επιθετική και συγκρουσιακή πολιτική απέναντι στη Δύση και στις Ηνωμένες Πολιτείες. (Δημόπουλος, 2018)

Η Ουκρανία της Ρωσίας

Η Ουκρανία, μια εκτεταμένη και επίπεδη περιοχή που χρησιμοποιήθηκε από τη Ναπολεόντεια Γαλλία, την αυτοκρατορική Γερμανία και τη ναζιστική Γερμανία για να επιτεθούν στη Ρωσία, λειτουργεί ως ρυθμιστικό κράτος με μεγάλη στρατηγική σημασία για τη Ρωσία. Κανένας Ρώσος ηγέτης δεν θα ανεχόταν μια στρατιωτική συμμαχία, η οποία μέχρι πρόσφατα ήταν θανάσιμος εχθρός της Μόσχας, να δραστηριοποιείται εντός της Ουκρανίας. (Μερσχάιμερ, 2022)

Η απώλεια της Ουκρανίας είχε καθοριστική γεωπολιτική σημασία για τη Ρωσία, καθώς περιόρισε ουσιαστικά τις γεωστρατηγικές της επιλογές. Παρόλο που η Ρωσία είχε ήδη απωλέσει τον έλεγχο των Βαλτικών κρατών και της Πολωνίας, η διατήρηση της Ουκρανίας θα της επέτρεπε να ηγηθεί μιας ισχυρής ευρασιατικής αυτοκρατορίας, κυριαρχώντας επί των μη Σλαβικών πληθυσμών στις νότιες και νοτιοανατολικές περιοχές της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Χωρίς την Ουκρανία και τα εκατομμύρια Σλάβων αδελφών, κάθε προσπάθεια της Μόσχας να ανασυστήσει την ευρασιατική αυτοκρατορία θα ήταν πιθανόν να οδηγήσει τη Ρωσία σε παρατεταμένες συγκρούσεις με εθνικά και θρησκευτικά αφυπνισμένους μη Σλάβους, όπως καταδεικνύει ο πόλεμος στην Τσετσενία. Επιπλέον, με τη μείωση του ποσοστού γεννήσεων στη Ρωσία και τα αυξημένα ποσοστά γεννήσεων στους πληθυσμούς της Κεντρικής Ασίας, μια νέα ευρασιατική αυτοκρατορία χωρίς την Ουκρανία θα γινόταν αναπόφευκτα λιγότερο ευρωπαϊκή και περισσότερο ασιατική (Brzezinski, 1998) Η απώλεια της Ουκρανίας ήταν όχι μόνο κρίσιμης γεωπολιτικής σημασίας, αλλά και καταλυτικής. Οι ουκρανικές ενέργειες, όπως η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας τον Δεκέμβριο του 1991, η επιμονή στις διαπραγματεύσεις στην Μπέλα Βέζα για την αντικατάσταση της Σοβιετικής Ένωσης με μια χαλαρότερη Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών, καθώς και η σχεδόν πραξικοπηματική επιβολή ουκρανικής διοίκησης στις σοβιετικές μονάδες που ήταν σταθμευμένες στην Ουκρανία, εμπόδισαν την Κοινοπολιτεία να εξελιχθεί σε μια συνομοσπονδιακή ΕΣΣΔ. Η πολιτική αυτοδιάθεση της Ουκρανίας παρέλυσε τη Μόσχα και αποτέλεσε πρότυπο για άλλες σοβιετικές Δημοκρατίες. (Brzezinski, 1998) Μετά την απώλεια της υπεροχής στη Βαλτική Θάλασσα, η Ρωσία υπέστη ανάλογη απώλεια κυριαρχίας και στη Μαύρη Θάλασσα. Αυτό οφείλεται όχι μόνο στην ανεξαρτησία της Ουκρανίας, αλλά και στην ενίσχυση των νέων ανεξάρτητων κρατών του Καυκάσου, όπως

η Γεωργία, η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν, που επέφεραν την ενίσχυση της Τουρκίας στην περιοχή. Πριν από το 1991, η Μαύρη Θάλασσα αποτελούσε τον κύριο άξονα για την παρουσία της ρωσικής ναυτικής δύναμης στη Μεσόγειο. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, η Ρωσία περιόρισε την παρουσία της στη Μαύρη Θάλασσα, με αποτέλεσμα να διατηρηθεί η διαμάχη με την Ουκρανία σχετικά με τα δικαιώματα αγκυροβολίας στην Κριμαία, όπου βρίσκονταν τα υπολείμματα του σοβιετικού στόλου της Μαύρης Θάλασσας. (Brzezinski, 1998) Η Ουκρανία, από το Κίεβο έως την Κριμαία και από τη Σεβαστούπολη έως τις εκβολές του Δον, κατέχει μια ιδιαίτερα ευαίσθητη θέση στη ρωσική ψυχοσύνθεση λόγω της κοινής της υπερχιλιετούς ιστορικής πορείας. Αυτή η πορεία καλύπτει το εύρος από τον εκχριστιανισμό των Ρώσων του Κιέβου έως την υπερδιακοσιετή Ταταρική Κατοχή και τον Κριμαϊκό Πόλεμο. Το Κίεβο, ειδικά, έχει μια ξεχωριστή θέση στη ρωσική συνείδηση, αναφερόμενο ως η «πρώτη ρωσική πόλη, η μητέρα όλων των ρωσικών πόλεων». Η Ουκρανία αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί το ζωτικότερο κομβικό πεδίο εφαρμογής του ρωσικού δόγματος του «Εγγύς Εξωτερικού» (Shakleina, 2010)

Η διεύρυνση του NATO, η επέκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η προώθηση της δημοκρατίας στην Ουκρανία οδήγησαν τον Πούτιν, στην «ειδική επιχείρηση» της 22ας Φεβρουαρίου του 2022. (Μερσχάιμερ, 2022)

Οι Mearsheimer και Rosato αναγνωρίζουν ότι οι άνθρωποι ενδέχεται να είναι παράλογοι και να καθοδηγούνται από ψυχολογικές προκαταλήψεις. Ωστόσο, υποστηρίζουν ότι οι προσωπικές ιδιοτροπίες σπάνια επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική. «Όταν το διακύβευμα είναι υψηλό, όπως συμβαίνει σε θέματα εθνικής ασφάλειας», σημειώνουν, οι ηγέτες «έχουν ισχυρά κίνητρα να σκέφτονται με θεωρητικούς όρους». Το επιχείρημά τους είναι απλό: υπό πίεση, οι άνθρωποι τείνουν να ενεργούν λογικά. Όμως, αυτός ο ισχυρισμός δεν αντέχει στην κριτική. Αντιθέτως, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει το αντίθετο: όταν το διακύβευμα είναι υψηλό και οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων βρίσκονται σε δύσκολη θέση, είναι πιο πιθανό να υποκύψουν σε συναισθηματικές και άλλες μη ορθολογικές συμπεριφορές. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα αν οι ηγέτες δεν διαθέτουν επαρκή δεδομένα ή χρόνο για να εξετάσουν και να μελετήσουν τα δεδομένα, προκειμένου να λάβουν τεκμηριωμένες αποφάσεις. (H.NAYTEMΠΟΡΙΚΗ, 2023)

Κάποτε, όταν ο Πούτιν ρωτήθηκε από την Άνγκελα Μέρκελ ποιο ήταν το μεγαλύτερο λάθος του αυτός απάντησε: «Να σας εμπιστευτώ» (Cohen, 2022)

Κεφάλαιο 5 - Συζήτηση ή Ερμηνεία ή Σχολιασμός Αποτελεσμάτων

Συμπεράσματα

Το 1513 ο Νικολό Μακιαβέλλι, συγγράφει την *Ηγεμόνα*. Μία πραγματεία, για πώς ένας ηγεμόνας οφείλει να συμπεριφέρεται προκειμένου να διατηρήσει την εξουσία του. Οι διπλωματικές του εμπειρίες, στις ξένες αυλές της εποχής του, το όραμά του για μια ενωμένη Ιταλία, τον ώθησαν να δημιουργήσει έναν ηγεμόνα πέρα από ηθικούς φραγμούς και όρια. Άλλωστε, ο Μακιαβέλλι, είναι ο πρώτος που διαχώρισε την πολιτική από την ηθική. Ο Μακιαβέλλι, υποστηρίζει ότι η δύναμη του ηγεμόνα εξαρτάται από τη στήριξη μιας υπάρχουσας κοινωνικής δύναμης, είτε από τους πολλούς είτε από τους λίγους. Η εξουσία του ηγεμόνα δεν στηρίζεται μόνο στην προσωπική του αρετή, αλλά στην υποστήριξη της κοινωνίας. Η ικανότητα του ηγεμόνα να αναγνωρίζει και να κατευθύνει τη συλλογική δύναμη προς το συμφέρον του είναι κρίσιμη. Η ισχύς του πηγάζει από τον λαό, και χωρίς την υποστήριξή του, ο ηγεμόνας, δεν έχει τίποτα. Συνεπώς, η εξουσία του εξαρτάται από την ικανότητά του να κατευθύνει αυτήν την εξουσία. Ο ηγεμόνας αποτελεί ένα σύμβολο που μπορεί να ενισχυθεί εάν λάβει τη σωστή υποστήριξη από την κοινωνία. Για τον Μακιαβέλλι, η πολιτική τάξης είναι μείζονος σημασίας, για τον ηγέτη, γιατί μέσω αυτής και η εξουσία διατηρείται και αποφεύγονται αναταραχές. Αυτό επιτυγχάνεται μόνο αν ίδιος, ο ηγέτης, αναλάβει το αξίωμα του «στρατηγού». Τόσο η κατάκτηση όσο και η διατήρησή της πολιτικής εξουσίας απαιτούν από τον ηγέτη να ενεργεί εκτός ηθικών κανόνων. Για να εδραιωθεί στη θέση εξουσίας του μπορεί να μην έχει άλλη επιλογή από το να σκοτώσει ή να σκοτωθεί. Ωστόσο, το σημαντικότερο όλων είναι ότι ο ηγεμόνας δεν πρέπει απλώς να υπηρετεί το κράτος, αλλά να ενσαρκώνει το κράτος, διότι χωρίς αυτόν το κράτος θα αφανιστεί. Ο ηγεμόνας θα πρέπει να πολεμά ατελείωτα, ιδιαίτερα τους ξένους βαρβάρους αλλά και τους ντόπιους ανταγωνιστές, να είναι αδίστακτος, βίαιος και έξυπνος. Να είναι πλάσμα στρατηγικής, πονηριάς με έναν μοναδικό στόχο. Την επιβίωση. Ο Βλαντίμιρ Βλαντιμίροβιτς Πούτιν, είναι ένας ηγεμόνας με τα χαρακτηριστικά περιγραφής του Μακιαβέλλι. Ανέλαβε – κληρονόμησε, την εξουσία σε μια κομβική χρονική στιγμή της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Ξεκίνησε από κατάσκοπος της KGB και κατάφερε να ανελιχθεί στο

ανώτατο αξίωμα, αυτό του Προέδρου. Ο καθένας αναγνώριζε σε αυτόν έναν αφοσιωμένο υποστηρικτή του κράτους, έναν ευπαρουσίαστο εκσυγχρονιστή και μεταρρυθμιστή, καθώς και έναν σοβαρό και πειθαρχημένο αξιωματικό. Από την αρχή, ο Πούτιν, είχε την υποστήριξη του λαού, που αναζητούσε τάξη και ένα ισχυρό χέρι, και αυτό ήταν το θεμέλιο του για την ανάπτυξη της κρατικής εξουσίας. Η στρατηγική οικοδόμησης του κράτους του Πούτιν στηρίχθηκε σε τρεις πυλώνες. Μείωση των εξουσιών και έλεγχος των ολιγαρχών, περιφερειάρχων και της Κρατικής Δούμας, και συσσώρευση πόρων. Διοικητικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές πολιτικής και η οικοδόμηση του έθνους. Εφάρμοσε κοινωνικές πολιτικές, ενίσχυσε την οικονομία του κράτους και συνέβαλλε σημαντικά στην ανάπτυξη του ρωσικού ΑΕΠ, επιτυγχάνοντας το με τις υψηλές τιμές του πετρελαίου. Χρησιμοποίησε τους μεγάλους ενεργειακούς πόρους της χώρας του ως πολιτικό μέσο, τόσο στο εσωτερικό της όσο και στη διαμόρφωση αντίληψης της εξωτερικής πολιτικής του. Δημιούργησε προϋποθέσεις επιρροών και συνεργασιών με κράτη και οργανισμούς. Επικεντρώθηκε στην γεωοικονομία, θέτοντας ως στόχο να καταστεί η χώρα του ένας σημαντικός και καθοριστικός παίκτης της διεθνούς σκηνής. Απέριψε, αρχικά τη λογική του μηδενικού αθροίσματος στις διεθνείς σχέσεις. Ωστόσο, όταν έκρινε ότι όχι μόνο η εσωτερική ασφάλεια αλλά και η επιβίωση του κράτους κινδυνεύει άσκησε επιθετική και συγκρουσιακή πολιτική, εφαρμόζοντας ακόμα και «ειδική επιχείρηση».

Βιβλιογραφία

- Airaksinen, T. (2009). Fortune is a Woman: Machiavelli on Luck and Virtue. *Homo economicus*, σσ. 551-568. Ανάκτηση από <https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/fortune-is-a-women-machiavelli-on-luck-and-virtue>
- Albats, Y. (2024). Ελευθερία, ανθρώπινα δικαιώματα είναι φλυαρίες για τον Πούτιν. *Journalists about Journalism*.
- Atkinson, B. (2008). *The Prince*. Indianapolis/ Cambridge: Hackett Publishing Company.
- Balzacq, e. a. (2019). *Comparative Grand Strategy, A framework and Cases*. United Kingdom: Oxford, University press.
- Baranovsky, V. (2000). Russia: a part of Europe or apart from Europe? *International Affairs*, 76(3).
- Barthas, J. (2010). *Machiavelli in political thought from the age of revolutions to the present, Machiavelli's work in progress* (Τόμ. THE CAMBRIDGE COMPANION TO MACHIAVELLI EDITED BY JOHN M. NAJEMY). Cambridge, New York,: Cambridge University Press.
- Brzezinski, Z. (1998). *Η Μεγάλη Σκακίερα*. Αθήνα: Λιβάνη.
- Burkhardt, F. (2017). Presidential Power in Putin's Third Term: Was Crimea a Critical Juncture in Domestic Politics? Στο O. B. Irisova, *A Successful Failure. Russia after Crime(a)* (σσ. 119-141). Warszawa: Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia. Ανάκτηση από <http://intersectionproject.eu/russia-after-crime>
- Busygina, I. (2016). Putin's Russia: The State-Building Strategy. *Russian Politics-Brill*, σσ. 70-94. Ανάκτηση από brill.com/rupo
- Carta, C. (2017, 3). Gramsci and The Prince: Taking Machiavelli outside the realist courtyard? *Review of International Studies* , 43. doi:<https://doi.org/10.1017/S0260210516000280>
- Chaguaceda, A. (2016, 6). THE PUTIN SYSTEM: RUSSIAN AUTHORITARIANISM TODAY. *Revista Mexicana de Análisis Político y Administración Pública*, 5(1), σσ. 75-92.
- Choudary, E. &. (2023). Great Russia Game under Putin's Foreign Policy. *ISSRA Journal of Arts, Humanities and Social Studies*, 18-30. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10118626>
- Chufrin, G. (2002, 4). Putin's Domestic Policy: Its Implications for National Security. *The quarterly journal*.

- Cohen, R. (2022). The Making of Vladimir Putin Tracing Putin's 22-year slide from statesman to tyrant. *The New York Times*.
- Connolly, E. W. (χ.χ.). *Politics and Vision*. Ανάκτηση Μάρτιος 15, 2024, από <https://assets.press.princeton.edu/chapters/s7209.pdf>
- Ferrari, A. (2016). *Putin's Russia: Really Back?* Milano – Italy: ISPI.
- Gelman, V. (2021). Authoritarian Modernization in Post-Soviet Russia : Structures, Agencies, and Choices. *Helda University of Helsinki*. Ανάκτηση από <https://helda.helsinki.fi>
- Gilbert, F. (1939). *The Humanist Concept of the Prince and the Prince of Machiavelli* (Τόμ. The Journal of Modern History, Vol. 11, No. 4). University of Chicago Press. Ανάκτηση από <http://www.jstor.org/stable/1871604>
- Grigorov, S. G. (2023). Ο ιδεολόγος κ. Πούτιν και τι εξηγεί την εντυπωσιακή ανθεκτικότητά του. *H NAYTEMPIOPIKH*. Ανάκτηση από <https://www.naftemporiki.gr/kosmos/1537996/o-ideologos-k-poytin-kai-ti-exigei-tin-entyposiaki-anthektikotita-toy/>
- Guriyey, S. (2019). 20 Years of Vladimir Putin: The Transformation of the Economy. *The Moscow Times*.
- Higgs, R. (2005, Οκτώβριος). *The Economic Policy of Machiavelli's Prince*. Ανάκτηση από Independent institute.
- Hoffman, D. (2000, 1). Putin's Career Rooted in Russia's KGB. *Washington Post Foreign Service*. Ανάκτηση από <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/russiagov/putin.htm>
- Johnston, D. a. (2017). *Machiavelli on Liberty and Conflict*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kaczmarek, M. (2014). Domestic Power Relations and Russia's Foreign Policy. *Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization*, σσ. 383-409. Ανάκτηση από https://www.researchgate.net/publication/273532722_Domestic_Power_relations_and_Russia's_Foreign_Policy
- Kainu, M. K. (2017). The Russian welfare state system: with special. *The Routledge International Handbook to Welfare State Systems*, σ. 291.
- Kivinen, M. (2014). Paradoxes of Agency: Democracy and Welfare in Russia. *Choices of Russian Modernization*, σσ. 523-552. Ανάκτηση από <https://demokratizatsiya.pub/archives/523-Kulmala.pdf>

- Knutsen, L. (2013). *Recovering The Prince: Realism, Republicanism, state building and the cycles of history. A Quincentennial Tribute to a Lesser Known Machiavelli*. San Francisco: Norwegian University of Science and Technology, (NTNU).
- Kolesnikov, A. (2024). Eroding Consolidation: Putin's Regime Ahead of the 2024 "Election". *Carnegie politika*. Ανάκτηση από https://carnegieendowment.org/politika/91955?utm_source=rssemail&utm_medium=email&mkt_tok=ODEzLVhZVS00MjIAAAGR29MPepBrUTny3b3Jo1PqBCnFcpWTlv4tQbrl4313WHvyaEoK7o8anxdZaId3fJpHUMHpxycD7DjpcuK7VEKnepuZt6Tce8Hz_44df4eVsk
- Kort, M. (2008). *A Brief History of Russia*. New York: Facts On File.
- Lucchese, D. F. (2017). Machiavelli and constituent power: The revolutionary foundation of modern political thought. *European Journal of Political Theory (EJPT)*. doi:DOI: 10.1177/1474885114544911
- Luigi, F. (Επιμ.). (2013). *Il Principe, Niccolò Machiavelli*. Τορίνο: Progetto Manuzio. Ανάκτηση 2013, από <http://www.liberliber.it/libri/licenze/>
- Morein, R. (2012). *Putin's Character and the Intersection With the Ethics of the Russian State*. Ανάκτηση από https://www.academia.edu/7317950/Putins_Character_and_the_Intersection_of_Russia.
- Odynova, A. (2020). Putin ends 2020 by tightening the legal noose on press and individual freedoms. *CBS News*. Ανάκτηση από <https://www.cbsnews.com/news/russia-vladimir-putin-ends-2020-laws-foreign-agents-limits-press-individual-freedoms/>
- Oldberg, I. (2010). Russia's Great Power Strategy under Putin and Medvedev. *Ullpapers occasimnal*. Ανάκτηση από [www. ui.se](http://www.ui.se)
- Parks, T. (2009). *The Prince, Niccolò Machiavelli*. UK: Penguin books.
- Rothbard, M. N. (2010, Αύγουστος). *Who Was Niccolò Machiavelli? (Economic Thought Before Adam Smith εκδ., Τόμ. 1)*. Αυστρία: Ludwig von Mises Institute.
- Sakwa, R. (2008, 8). Putin's Leadership: Character and Consequences. *Europe-Asia Studies*, 60(6), σσ. 879-897. doi:DOI: 10.1080/09668130802161132
- Seyaz, A. (2020, 3 Marmara University Suggestion Journal • Volume 15, Issue 54, July). The effect of the Russian presidential power on the political regime: A comparative analysis of Yeltsin and Putin periods. *European Consortium for Political Research (ECPR)*, σσ. 305-324. doi:DOI: 10.14783/maruoneri.771599
- Shakleina, T. (2010). Η Ρωσία στη σύγχρονη παγκόσμια πολιτική. Στο *Η Ρωσία σήμερα, Πολιτική, Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις* (σσ. 149-221). Αθήνα : Παπαζήση.

- Skinner, Q. (2005). *Τα θεμέλια της νεότερης πολιτικής σκέψης*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Skinner, Q. (2000). *Machiaveli, A very short introduction*. Ηνωμένες Πολιτείες: Oxford, University press.
- Stanford, E. ο. (2005, 9). Niccolò Machiavelli. Ανάκτηση από <https://plato.stanford.edu/entries/machiavelli/>
- Tripathi. (2017). *Putin's Leadership*. Sainik Nagar: VL Media Solutions.
- Tripathi, S. (2019). Russia under Putin. *Third Concept*. Ανάκτηση από https://www.academia.edu/47727351/Russia_under_Putin
- Βασιλείου, Α. (2020, Ιούνιος). *Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων*. Ανάκτηση από Association of International & European Affairs: <https://odeth.eu/%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CF%8C-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CE%B1%CE%B2%CE%AD%CE%B%CE%B9-%CE%B7-%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%B9%CE%BD%CE%AE-%CF%80%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%81%CE%AC/>
- Βέλιου, Α. (2011). N.Machiavelli, Η χειραγώγηση του όχλου, Οι συνωμοσίες. Αθήνα: MICROMEGA 14.
- Βερεμής, Θ. (2011). Μακιαβέλλι, ένας σύγχρονος στοχαστής (II). *Η Καθημερινή*.
- Βίτσος, Δ. (2003). *Ο Ηγεμονας, Νικολό Μακιαβέλλι*. Αθήνα: Περίπλους.
- Δασκαλάκη, Μ. (1998, 4). Αλτουσέρ και Μακιαβέλλι. *Ο Πολίτης*(51).
- Δημά, Δ. (2024, 3). Βλαντίμιρ Πούτιν, ο γυμνός βασιλιάς που θέλει να κυβερνήσει επ' αόριστον. *ΤΟ ΒΗΜΑ*. Ανάκτηση από <https://www.tovima.gr/2024/03/15/world/vlantimir-routin-o-gymnos-vasilias-pou-thelei-na-kyvernisei-ep-aoriston/>
- Δημόπουλος, Δ. (2018, Μάρτιος). Η Ρωσική Εξωτερική Πολιτική στα 18 χρόνια παντοδυναμίας Πούτιν. *Huffingtonpost*. Ανάκτηση από https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-rosike-exoterike-politike-sta-18-chronia-pantodenamias-poetin_gr_5aad8405e4b0337adf844335
- Ζαϊπελ, Χ. (2016). *Πούτιν, Η εξουσία εκ των έσω*. (Α. Παύλου, & Γ. Λαγουδάκου, Μεταφρ.) Αθήνα: Καστανιώτη.
- Η.ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ. (2023). Γιατί οι έξυπνοι ηγέτες κάνουν μεγάλες ανοησίες. *Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ*. Ανάκτηση από <https://www.naftemporiki.gr/kosmos/1530006/giati-oi-exypnoi-igetes-kanoy-n-megales-anoisies/>

- Καραγιαννής, Μ. (2010). *Η ΡΩΣΙΑ ΣΗΜΕΡΑ-Το ρωσικό πολιτικό σύστημα στη μετασοβιετική περίοδο: από την "ανελεύθερη δημοκρατία" του Γέλτσιν στην "κυρίαρχη δημοκρατία" του Πούτιν*. (Μ. Καραγιάννης, Επιμ.) Αθήνα: Παπαζήση.
- Κασπάροφ, Γ. (2015). *Έρχεται Χειμώνας*. (Ν. Μαραντζίδης, Επιμ.) Αθήνα: Επίκεντρο.
- Κασωτάκη, Μ. (2019). *Ο ηγεμόνας*. Αθήνα : Πατάκης .
- Κωνσταντίνου, Κ. (2018, 5). Η θέση του Νικολό Μακιαβέλλι στην ιστορία της Φιλοσοφίας μέσα από το κλασικό έργο "Ο Ηγεμόνας". *Social Policy*. Ανάκτηση από <https://socialpolicy.gr/2018/05/%CE%B7-%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CF%8C-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CE%B1%CE%B2%CE%AD%CE%B%CE%BB%CE%B9-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF.html>
- Κωνσταντίου, Κ. (2018, 9). Η συμβολή του έργου ο "Ηγεμόνας" του Νικολό Μακιαβέλλι, οι ιδεολογικές τάσεις της εποχής του και η Ιταλία του 15ου και 16ου αιώνα. *Social Policy*. Ανάκτηση από <https://socialpolicy.gr/2018/09/%CE%B7-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%BF%CF%85-%CE%BF-%CE%B7%CE%B3%CE%B5%CE%BC%CF%8C%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BD%CE%B9.html>
- Λιαρόπουλος, Ν. (2020). Ρωσικές Πληροφοριακές Επιχειρήσεις: Κυριαρχώντας στο Πληροφοριακό Περιβάλλον. *Ναυτική Επιθεώρηση*, 180(612).
- Μερσχάιμερ, Τ. (2022). Γιατί η Δύση έχει την ευθύνη για την κρίση στην Ουκρανία. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*. Ανάκτηση από <https://www.kathimerini.gr/world/561769882/tzon-merschai-er-mia-alli-optiki-se-arthro-toy-2014-i-dysi-echei-tin-eythyni-gia-tin-krisi-stin-oukrania/>
- Μητσός, Μ. (2020). Απώτατος σκοπός, η δόξα – Ποιος ήταν στ' αλήθεια ο Μακιαβέλι. *ΤΑ ΝΕΑ*. Ανάκτηση από <https://www.tanea.gr/2020/07/27/people/apotatos-skopos-i-doksa-roios-itan-st-alitheia-o-makiaveli/>
- Νούτσος, Π. (2001). *MACHIAVELLI, Πολιτικός σχεδιασμός και φιλοσοφία της ιστορίας*. Δαίδαλος (Ζαζαρόπουλος Ι.).
- Πλαγγέσης, Γ. (2009). *Νεότερη Πολιτική και κοινωνική φιλοσοφία, Από τον Machiavelli στον Marx*. Αθήνα.

- Σέλλα, Ό. (2014). Μακιαβέλι: Ιδιόρρυθμος, αντιφατικός, γυναικάς και ποιητής. *εφημερίδα Καθημερινή*.
- Φράγκου, Σ. (2008). Η σύγκρουση του Πούτιν με τη «νέα ολιγαρχία». *ΤΟ ΒΗΜΑ*.
Ανάκτηση από <https://www.tovima.gr/2008/11/24/world/i-syngkroysi-toy-poytin-me-ti-neo-oligarxia/>
- Χρύσης, Α. (2004). *Φιλοσοφία της Ιστορίας, Εισαγωγικές προσεγγίσεις. Από τους αρχαίους στον Marx*. Αθήνα : Κριτική.

